

COP29 DÜNYANIN GÜNDƏMİNDƏ

COP29-un qarşısına qoyduğu hədəflərə çatması istiqamətində Bakının əldə etdiyi uğur beynəlxalq medianın da gündəmindədir. Xüsusilə, konfransın ilk günündə karbon kreditlərinin yaradılması standartları üzrə konsensusa nail olunması COP29-un ilk böyük uğuru kimi dəyərləndirilir.

‘KASPI’ QƏZETİ 1881-Cİ İLİN YANVARINDAN NƏŞR OLUNUR. QƏZETİN ÇAPI 1999-CU İLDƏ BƏRPA OLUNUB

Kaspi

17 NOYABR BAZAR 2024 | 44 (4195)

Qiyməti - 40 qəpik

www.kaspi.az

BAKİ FƏRQLƏNMƏYİ BACARIR

Faktlar onu göstərir ki, Azərbaycan hər zaman olduğu kimi dünyada öz adından ən yaxşı mənada söz etdirməyi bacarır. Dövlətin ali rəhbərliyinin qətiyyətli siyasi iradəsi nəticəsində qarşıya qoyulan hədəflərə çatmaq istiqamətində ardıcıl və uğurlu addımlar atılır.

MÖHTƏŞƏM AÇILIS, UĞURLU BASLANGIC

COP29-un Azərbaycanın uğur hekayəsinin bir parçasına çevriləcəyi şəksizdir. Bakı həm möhtəşəm ev sahibliyi, həm də konsensusun əldə olunması istiqamətində diplomatik fəaliyyəti ilə iqlim dəyişmələrinə qarşı mübarizəyə öz layiqli töhfəsini verəcək.

AZƏRBAYCAN ÇOXTƏRƏFLİLİYİN TƏRƏFDARIDIR

Prezident İlham Əliyev COP29-un sədri kimi Azərbaycanın inkişaf etmiş və inkişaf edən ölkələr, Qlobal Cənub və Qlobal Şimal arasında ümumi anlaşmaya nail olmaq üçün əlindən gələni edəcəyini bildirib. Bu məsələdə ölkəmizin 120 ölkənin yekdil qərarı ilə dörd il ərzində, BMT-dən sonra ikinci beynəlxalq qurum olan Qoşulmama Hərəkatına uğurla sədrlik etməsini, Azərbaycanın təxminən 60 ölkəni birləşdirən İT-in fəal üzvü olmasını nümunə kimi göstərib. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan çoxtərəfliliyin tərəfdarıdır.

MƏRKƏZİ ASIYA ÜÇÜN UNİKAL İMKAN

Yeri gəlmişkən, Azərbaycan özünün yaşıllıq enerji planlarına Mərkəzi Asiyadakı ölkələri - Özbəkistan və Qazaxıstanı da daxil edib. COP29 çərçivəsində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin, Qazaxıstan Prezidenti Kasım-Jomart Tokayevin və Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyevin üçtərəfli görüşü zamanı “Azərbaycan Respublikası, Qazaxıstan Respublikası və Özbəkistan Respublikası hökumətləri arasında yaşıllıq enerjinin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş” imzalanıb.

SƏHİFƏ 3-də

YAŞILLIQ QATİLLƏRİNƏ QARŞI SƏRT CƏZALAR

Yaşıllıqların məhvi ilə bağlı cərimələr artırılır, sanksiyalar sərtləşdirilir. Bununla bağlı qanunvericiliyə dəyişikliklər edilir. Ekspertlər bu addımı doğru hesab etsələr də, paralel olaraq insanların məlumatlandırılmalı olduğu qənaətinə gəlirlər.

SƏHİFƏ 6-da

“Media üçün davamlılıq dili” təlimi təşkil edilib

SƏHİFƏ 11-də

Taksidən istifadə edənlər azalır

SƏHİFƏ 7-də

Durğunluq olsa da, ucuzlaşma gözlənilir

SƏHİFƏ 10-da

Ümid azad edilən ərazilərə qalib

SƏHİFƏ 12-də

“Real Madrid”in Mbappé dərdi

SƏHİFƏ 16-da

BMT RƏSMİSİ G20 LİDERLƏRİNƏ ÇAĞIRIŞ EDİB

BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının (UNFCCC) icraçı katibi Saymon Stil COP29 çərçivəsində G20 liderlərinə müraciət edib. O, iqlim dəyişikliyinə yaratdığı global böhranın həlli istiqamətində təcili və daha təsirli tədbirlər görülməsinin vacibliyini vurğulayıb. “Gələn həftə Rio-de-Janeyroda keçiriləcək G20 Zirvəsi önəmli bir mesaj üçün fürsətdir. İqlim böhranı dünyanın ən böyük iqtisadiyyatlarının əsas gündəlik məsələsi olmalıdır. Əks halda, bu böhran bütün ölkələrə dərin iqtisadi və sosial təsir göstərəcək”, - deyə Saymon Stil bildirib.

BMT rəsmisi deyib ki, Bakıda keçirilən COP29 çərçivəsində yeni iqlim maliyyəsi hədəfi üzərində danışıqlar davam edir. “COP-da hamı məsuliyyətin böyüklüyünü anlayır. Gecə-gündüz işlər gedir”, - deyə o qeyd edib.

G20-nin iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə mühüm rol oynadığını vurğulayan S.Stil liderləri daha çox qrant və güzəştli maliyyənin ayrılmasına, çoxşaxəli inkişaf banklarının islahatlarının sürətləndirilməsinə və borc yüklərinin yüngülləşdirilməsinə çağırıb. O qeyd edib ki, həssas ölkələr borc ödəmə yükündən azad olmadan daha cəsarətli iqlim tədbirləri həyata keçirə bilməz.

“Bu qeyri-sabit dövrdə beynəlxalq əməkdaşlıq insanlığın global istiləşmədən xilas olmaq üçün yeganə şansıdır. G20 liderləri birmənalı mesaj verməlidirlər ki, birlikdə işləməkdən başqa çıxış yolu yoxdur”, - deyə Saymon Stil əlavə edib.

AZƏRBAYCANA TƏŞƏKKÜR EDİRİK

COP29 çərçivəsində Bakıda Parlament Görüşü keçirilib. Tədbirə 66 ölkədən və beynəlxalq təşkilatlardan 92 nümayəndə heyəti qatılıb.

BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası - COP29 çərçivəsində noyabrın 16-da Bakıda Parlamentlərərarası İttifaq və Milli Məclisin birgə təşkilatçılığı ilə Parlament Görüşü keçirilib.

66 ölkədən və beynəlxalq təşkilatlardan 92 nümayəndə heyətinin, 330-dək iştirakçının qatılacağı tədbirdə 12 spiker və vitse-spiker olmaqla, 160-dan çox parlament üzvü iştirak edib.

“BİZİM AZ VAXTIMIZ VAR”

Tədbirdə çıxış edən Milli Məclisin sədri Sahibə Qafarova bildirib ki, cəmi 11 ay ərzində Azərbaycan COP29-a hazırlıqla bağlı böyük işlər görüb: “Təəssüf ki, bu hazırlıqlar zamanı ölkəmiz bəzi dövlətlər və media platformaları tərəfindən qərəzli və əsassız ittihamlarla, ikili standartlarla, dezinformasiya kampaniyaları ilə üzləşib. Bu fəaliyyətlərdə az sayda milli parlamentlər və parlamentlərərarası təşkilatlar da rol oynayıblar. Bəziləri ümumi çağırışlar qarşısında dialoqun gücünü unudurlar”.

S.Qafarova bildirib ki, bu xoşagəlməz hallara baxmayaraq, COP29 uğurla başlayıb və bütün maraqlı tərəflərin cəlbəli işini davam etdirir, global iqlim fəaliyyətində hamını bir araya gətirir. Davam edən müzakirələr nəticəsində artıq mühüm qərarlar qəbul olunub. “İqlim böhranı getdikcə kəskinləşir. Kəskinləşdikcə isə onun mənfi təsirlərini aradan qaldırmaq çətinləşir. Bizim az vaxtımız var. Qanunvericiliyimizi daha da təkmilləşdirməliyik. Vətəndaş

cəmiyyətləri ilə əməkdaşlıq onların narahatlığını anlamağa kömək edəcək”, - deyə S.Qafarova qeyd edib.

“DAİM ÇALIŞIRIQ KI, BEYNƏLXALQ DİALOQU GÜCLƏNDİRƏK”

Tanzaniya Birləşmiş Respublikası Milli Assambleyasının sədri, Parlamentlərərarası İttifaqın prezidenti Tulia Akson Azərbaycana təşəkkür edib: “COP29 global əməkdaşlıq üçün gözəl imkan yaradır. Biz burada inklüzivlik və tərəfdaşlıq ruhunda iqlim böhranının öhdəsindən gəlməliyik. Daim çalışırıq ki, beynəlxalq dialoqu gücləndirək, insan hüquqlarını gündəmə gətirək, daha ədalətli dünya quraq”.

T.Aksonun sözlərinə görə, iqlim dəyişikliyi həyatımızın bütün aspektlərinə təsir göstərir. “Biz çalışmalıyıq ki, planetimizi qoruyaraq gələcək nəsillərə çatdıraq. Son illərdə dünyada bir çox aşırı hava şəraitləri yaşanıb. İqlim dəyişməsi məsələsi doğrudan da böhran vəziyyətinə gəlib çatıb. Dünyanın müxtəlif regionlarında meşə yanğınları, infrastrukturun dağıdılması, təbii fəlakətlər baş verib və nəticədə 30 milyona yaxın insan məcburi köçkünə çevrilib”, - deyə T. Akson qeyd edib.

“DÜNYANIN GÖZÜ COP29-DADIR”

Özbəkistan Ali Məclisi Senatının sədri Tənzilə Narbayeva da Azərbaycanın COP29-u yüksək səviyyədə təşkil etdiyini deyib: “Burada olan bütün təşəbbüsləri dəstəkləyirəm. Metan emissiyalarının azaldılmasını, təmiz karbohidrogendən istifadəni olduqca əhəmiyyətli hesab edirəm”. T.Narbayeva bildirib ki, parlamentlər üzərlərinə götürdükleri öhdəlikləri yerinə yetirməlidirlər. O, ölkəsində iqlim dəyişmələrinə qarşı həssas olan icmalar üçün həyata keçirilən işlər barədə də danışdı: “Bütün parlamentlər arasında yüksək səviyyədə əlaqələr qurulmalıdır. Dünyada ətraf mühit problemlərinin pisləşdiyi bir vaxtda parlamentlərin rolu getdikcə artmalıdır. Biz parlamentlər olaraq geniş

müzakirələr açmalıyıq. Eyni zamanda, bütün ölkələrin parlamentlərinin arzu və nələrə əsaslanaraq

Albaniya parlamentinin sədri Elisa Spiropali bildirib ki, dünyanın gözü Azərbaycanda, COP29-dadır. Burada parlament səviyyəsində də COP29-a töhfə verməyə çalışırıq.

“İstəyirik ki, iqlimlə bağlı problemlər gələcəkdə insanların həyatına mənfi təsir etməsin. Bu proses get-gedə böyük miqyas alır. Bu da bizdən daha operativ cavab tədbirləri görməyi tələb edir. Buna görə də bu sahəyə maliyyə ayrılmalıdır. Beynəlxalq əməkdaşlıq platforması daha da gücləndirilməlidir. Biz bilir ki, bu vəziyyətlə bağlı müzakirələr aparılır, amma heç də praktiki olaraq işlər ortaya qoyulmur. Biz real işlər görməliyik”, - deyə o diqqətə çatdırıb.

Qeyd edək ki, görüş noyabrın 17-də yekunlaşacaq.

MÖHTƏŞƏM AÇILIS, UĞURLU BAŞLANGIC

COP29-un Azərbaycanın uğur hekayəsinin bir parçasına çevriləcəyi şəksizdir. Bakı həm möhtəşəm ev sahibliyi, həm də konsensusun əldə olunması istiqamətində diplomatik fəaliyyəti ilə iqlim dəyişmələrinə qarşı mübarizəyə öz layiqli töhfəsini verəcək.

AZAD ƏLİYEV
azad.eliyev@kaspi.az

Artıq bir neçə gündür dünyanın diqqəti Azərbaycan paytaxtına - Bakıya yönəlib. Səbəb isə təbii ki, çoxdan gözlənilən COP29 konfransıdır. Qısa müddətdə həyata keçirilən mükəmməl hazırlıq prosesindən sonra Bakı 70 mindən çox xarici qonağı, 80-dən artıq prezident, vitse-prezident və hökumət başçısını qəbul edir. Noyabrın 12-də baş tutan BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının Liderlər Sammitinin açılış mərasimi isə xüsusilə böyük marağa səbəb olub. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin açılış sammitində çıxışı zamanı dünyaya ünvanladığı mesajlar ölkəmizin iqlim dəyişmələrinə qarşı mübarizədə prioritetlərini ortaya qoyur.

ÖLKƏMİZƏ OLAN HÖRMƏTİN ƏLAMƏTİ

Dövlət başçısının da vurğuladığı kimi, ötən ilin dekabrında təxminən 200 ölkənin yekdil qərarı ilə Azərbaycana COP29-a ev sahibliyi etmək şərəfi verildi: “Biz bu qərarı ölkəmizə olan hörmətin əlaməti, beynəlxalq arenada oynadığımız fəal rolun dəyərləndirilməsi kimi görürük. Azərbaycan Şimal ilə Cənub, Qərbi ilə Şərqi qovuşduğu ölkədir və bu, təkcə coğrafiya ilə bağlı deyil. Biz müxtəlif beynəlxalq iştirakçılar arasında siyasi, mədəni, enerji, ticari və nəqliyyat körpülərini sala bilirik. Azərbaycanın başladığı meqalayihələr artıq Avrasiyanın enerji və daşımalar yollarını dəyişib və məhsuldar, çoxtərəfli əməkdaşlıq formatının qurulması ilə nəticələnib”.

AZƏRBAYCAN ÇOXTƏRƏFLİLİYİN TƏRƏFDARIDIR

Prezident İlham Əliyev COP29-un sədri kimi Azərbaycanın inkişaf etmiş və inkişaf edən ölkələr, Qlobal Cənub və Qlobal Şimal arasında ümumi anlaşmaya nail olmaq üçün əlindən gələni edəcəyini bildirib. Bu məsələdə ölkəmizin 120 ölkənin yekdil qərarı ilə dörd il ərzində, BMT-dən sonra ikinci beynəlxalq qurum olan Qoşulmama Hərəkatına uğurla sədrlik etməsini, Azərbaycanın təxminən 60 ölkəni birləşdirən İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının fəal üzvü olmasını nümunə kimi göstərib. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan çoxtərəfliliyin tərəfdarıdır.

MƏRKƏZİ ASIYA ÜÇÜN UNİKAL İMKAN

Azərbaycan Prezidenti ölkəmizin Yaşıl gündəliyi haqqında da danışdı. Bildirib ki, bərpaolunan enerjiddə texniki potensialımız quruda 135 gigavatt və dənizdə isə 157 gigavatt təşkil edir: “Biz 2030-cu ilə qədər təxminən altı gigavattlıq Günəş, külək və hidroenerji stansiyalarının tikilməsini planlaşdırırıq. Lakin bu, tam planlarımızın hamısı deyil, 10 gigavattlıq bərpaolunan enerji layihələri üzrə müqavilələr və anlaşma memorandumları imzalanıb. Biz, həmçinin ixrac bazarlarına diqqət yetiririk və Xəzər

dənizindən başlayaraq Qara dənizin dibi ilə enerji kabelinin çəkilməsini nəzərdə tutan digər mühüm enerji təhlükəsizliyi layihəsinin həyata keçirilməsi üçün tərəfdaşlarımızla fəal çalışırıq. Bu, bizə Avropaya yaşıl enerjini ixrac etmək imkanı verəcək və bu kabelin

texniki potensialı dörd gigavattdır. Yeri gəlmişkən, texniki-əsaslandırma işləri bu yaxınlarda bitəcək. Lakin yenə də bu, yalnız başlanğıcdır”.

Yeri gəlmişkən, Azərbaycan özünün yaşıl enerji planlarına Mərkəzi Asiyadakı ölkələri - Özbəkistan və Qazaxıstanı da

daxil edib. COP29 çərçivəsində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin, Qazaxıstan Prezidenti Kasım-Jomart Tokayevin və Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyevin üçtərəfli görüşü zamanı “Azərbaycan Respublikası, Qazaxıstan Respublikası və Özbəkistan Respublikası hökumətləri arasında yaşıl enerjinin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş” imzalanıb. Bu saziş bir daha Bakının Yaşıl gündəliyinin tək sözə yox, əməldə də reallaşdırıldığının bariz nümunəsidir.

COP29 BEYNƏLXALQ MEDİANIN GÜNDƏMİNDƏ

COP29-un qarşısına qoyduğu hədəflərə çatması istiqamətində Bakının əldə etdiyi uğurlu nəticələr beynəlxalq medianın da gündəmindədir. Xüsusilə, konfransın ilk günündə karbon kreditlərinin yaradılması standartları üzrə konsensusa nail olunması COP29-un ilk böyük uğuru kimi dəyərləndirilir.

“Financial Times” nəşri karbon data provayderi “Veyt” şirkətinin analitiki Fitri Vulandriyə istinadla yazır ki, bu, “COP29-da əməkdaşlıq

və tərəqqinin nadir parlaq nöqtəsi” idi.

“Reuters” agentliyinin əməkdaşları Virjiniya Furnett və Keyt Abnetin müəllifləri olduqları məqalədə qeyd olunur: “Yaşıl işıq Bakıda, Azərbaycanda BMT-nin konfransının birinci günündə erkən razılaşma ilə yandırıldı. Donald Trumpın ABŞ seçkilərində qələbəsi gözləntiləri azaltsa da, hökumətlər iqlim maliyyəsi sazişini imzalamaq niyyətindədir”.

“Bloomberg” agentliyinin

müxbiri Con Eyngerin müəllifi olduğu materialda isə qeyd olunur ki, iqlim müzakirəçiləri COP29 iqlim sammitinin birinci günündə Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən idarə olunan global karbon bazarı üçün qaydaları razılaşdırmaqla irəliləyişə nail oldular.

BAKİ ÖZ ADINDAN SÖZ ETDİRMƏYİ BACARIR

Bütün bu faktlar onu göstərir ki, Azərbaycan hər zaman olduğu kimi dünyada öz adından ən yaxşı mənada

söz etdirməyi bacarır. Dövlətin ali rəhbərliyinin qətiyyətli siyasi iradəsi nəticəsində qarşıya qoyulan hədəflərə çatmaq istiqamətində ardıcıl və uğurlu addımlar atılır. Bu baxımdan COP29-un da Azərbaycanın uğur hekayəsinin bir parçasına çevriləcəyi şəksizdir. Bakı həm möhtəşəm ev sahibliyi, həm də konsensusun əldə olunması istiqamətində diplomatik fəaliyyəti ilə iqlim dəyişmələrinə qarşı mübarizəyə öz layiqli töhfəsini verəcək.

QƏRB NEOKOLONİALİSTLƏRİNİ İFŞA EDƏN TUTARLI VƏ ƏSASLANDIRILMIŞ ARQUMENTLƏR

NEOMÜSTƏMLƏKƏÇİLƏRİN BAKİ QORXUSU

Prezident İlham Əliyevin COP29 çərçivəsində inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərinin Sammitindəki çıxışı ciddi əks-sədaya səbəb olub. Çünki dövlət başçısının toxunduğu faktlar real tarixə və hazırkı gerçəkliyə əsaslanır.

**RÜSTƏM
QARAXANLI**

Bakıda uğurla davam edən COP29 kiçik dövlətlər üçün həm bəşəriyyətin gündəmində duran ən vacib problemlərdən biri - iqlim dəyişməsi kontekstində, həm də ümumən siyasi müstəvidə dəstək üçün əlverişli fürsətdir. COP29 çərçivəsində keçirilən inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərinin Sammitinin dünya mediasında doğurduğu əks-səda tədbirin hədəfə hansı səviyyədə vaxtının bariz göstəricisidir. Azərbaycan bir neçə ildir ki, hələ də fəvqəldövlətlərin müstəmləkəsi olan kiçik ada ölkələrinə dünyanın diqqətini cəlb etmək üçün effektiv platforma rolunda çıxış edir. Prezident İlham Əliyevin COP29-da inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərinin Sammitindəki iştirakı və çıxışı bunun növbəti sübutudur.

TƏLƏŞA DÜŞMÜŞ NEOKOLONİALİZM

XXI yüzillikdə hələ də müstəmləkə şəraitində yaşayan xalqların olması insanlıq tarixi baxımından üzücü haldır. Belə ərazilərin və xalqların mütləq əksəriyyəti Qərbin aparıcı dövlətlərinin əsarətindədirlər. Bu dövlətlər özlərinə tabe etdirdikləri xalqları istismar etməklə yanaşı, dünyanın qalan hissəsinə insan hüquqları, siyasi etika barədə mühazirə oxumaqdan da çəkinmirlər. Öz gözlərində tiri görməyib, özlərdə çöp axtaran müstəmləkəçi dövlətləri səciyyələndirən daha bir xüsusiyyət isə ondan ibarətdir ki, tənqiddə çox dözümsüzdürlər.

Fransa, Niderland kimi dövlətlər özlərini dünya jandarmı kimi aparırlar. Qeyri-bərabər mübarizə şəraitində qüvvələr və imkanlar nisbəti onlar tərəfində olsa belə, kiçik tənqiddə qarşı səbirsizlik nümayiş etdirirlər ki, bunun da səbəbi məlumdur: müstəmləkəçi statusları.

Fransanın rəhbərliyi ilə Aİ-nin bir sıra üzv dövlətlərinin

də qoşulduğu kampaniyanın əsas məqsədi kiçik dövlətləri və xalqları qaralamaq, gözdən salmaqdır. Nə Parisdə, nə Brüsseldə, nə də Amsterdama anlamaq istəməyən ki, şübhə evdə oturub qonşunu daşa basmaq olmaz. Birincisi, şübhə evi zədələmək olar, ikincisi də qonşunun əks zərbələrinə məruz qala bilər. Bu gün qitənin ümumi diktəyə baş əyməyən ölkələrinə qarşı elan edilməmiş təbliğati müharibənin önündə olan Fransanın və Niderlandın düşdüyü acınacaqlı durum aqressiv sahibi olan şübhə evin reallığına bənzəyir.

MÜSTƏMLƏKƏÇİLİYİN ACI ÜZÜ

Prezident İlham Əliyevin COP29 çərçivəsində inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərinin Sammitindəki çıxışı zamanı Paris və Amsterdamın həm müstəmləkələrinə, həm də müstəqil siyasət yürütmək istəyən dövlətlərə qarşı dözümsüzlük siyasətini tənqid etməsi təkcə Fransa və Niderlanda deyil, bütün Qərbdə ciddi əks-sədaya səbəb olub. Neokolonizmin simvoluna çevrilmiş Paris və Amsterdamın siyasətinə toxunan dövlət başçısı deyib: "Fransa və Niderlandın xüsusən də Karib dənizi və Sakit Okean regionundakı dırnaqarası dəniz əraziləri iqlim dəyişmələrinin ən ciddi təsirinə məruz qalanlar sırasındadır. Artan dəniz səviyyəsi, kəskin hava şəraiti və biomüxtəlifliyin pozulması həmin regionlara ciddi təhlükə yaradır. Həmin icmaların səsi bir çox hallarda onların metropoliyalarındakı rejimləri tərəfindən susdurulur... Yeni Kaledoniya, Fransa Polineziyası, Mayot, Vallis və Futuna, Korsika, Reunion, Qvadelupa, Martinika, Fransa Qvianası, Sen-Pyer və Mikelon, Sent-Mert və Sent Varfolomey kimi Fransa müstəmləkələrinin xalqları, eləcə də Niderlandın Aruba, Kurasao, Sənt-Maarten, Boneyr, Sent Yefstaxiy və

Saba kimi müstəmləkələrinin xalqları, - gəlin, həmin ərazidəki xalqları alqışlayaq, - bu gün XXI əsrdə də müstəmləkə hakimiyyətindən əziyyət çəkirlər. Hazırda Fransa Polineziyası və Yeni Kaledoniya 1946-1947-ci illərdə BMT tərəfindən qeyri-özünü idarə edən ərazilər kimi tanınır. Bununla belə, onların dekolonizasiya prosesi hələ də yubanır".

Gözlənilməli kimi, Azərbaycan liderinin çıxışı Qərbdə, o cümlədən tənqiddin əsas hədəfləri olan Fransa və Niderlandda böyük siyasi təlaşa səbəb olub. Niderland krallığının XİN-i və Fransanın ayrı-ayrı rəsmiləri tələsik və kasad arqumentli bəyanatlar verməyə çalışıblar. Ancaq bu cıqıq dolu reaksiyanın Prezident İlham Əliyevin söylədiyi tutarlı dəlillərə qarşı hansısa effekt verəcəyini düşünmək sadələşlik olardı. İlk növbədə ona görə ki, dövlət başçısının toxunduğu bütün faktlar real tarixə və hazırkı gerçəkliyə əsaslanır. Məsələn, Fransa dünya okeanında həyata keçirdiyi nüvə sınaqları nəticəsində biomüxtəlifliyə vurduğu cinayətkar zərəri necə inkar edə bilər? Yaxud internet reallığında, dünyanın gözləri qarşısında Yeni Kaledoniyada əhalinin haqlı narazılığının hərbi maşını ilə boğulmasından necə yaxa qurtaracaq?

İKİLİ STANDARTIN BUMERANQI

1940-cı ildə faşist Almaniyasının hücumuna məruz qalan Niderland cəmi beş günə ağ bayraq qaldırmaq məcburiyyətində qalıb. Öz müstəqilliyini cəmi dörd gün qoruya bilmiş, tələsik təslim olub beş il ərzində faşist rejimin boyunduruğu altında yaşayan Niderland başqalarının hesabına işğaldan qurtulan kimi uzaq İndoneziyaya hücum etmək qərarına gəlib. Səbəb - XVII əsrin əvvəllərindən müstəmləkəsi olmuş, sonra isə nəzarətdən çıxmış İndoneziyanı yenidən işğal etmək idi. Xoşbəxtlikdən

niyyətinə çatma bilməyən Niderland dünyaya baxış fəlsəfəsini hələ də dəyişə bilməyib. Bu dövlət aqressiv separatçılıqla mübarizə aparan Azərbaycana qarşı çamuratma kampaniyasının iştirakçısı olmağa da macal tapır. Bir tərəfdən yüzlərlə azərbaycanlının qətlinə günahkar olan hərbi caniləri "əsir" sayıb, onlara "azadlıq" tələb edir, digər tərəfdən isə yüzillərdir əsir saxladığı bütöv xalqlara Azərbaycanın dəstəyindən təlaşa düşür.

Bu kontekstdə Fransadan heç danışmağa dəyməz. Birincisi, Fransanın neokolonial, Azərbaycana fob və antitürk mahiyyəti barədə çox danışılıb. İkincisi isə cəmi 30 illik müstəqillik tarixi olan Azərbaycanın müstəmləkəlikdən can qurtarmaq istəyən ada dövlətlərinə mənəvi dəstəyindən Fransanın kimyasının pozulması sarkastik təbəssüm doğurur.

TRAMPIN İRAN ÜÇÜN “maksimal təzyiq” planı

Tramp İranın indiki zəifləmiş mövqeyindən istifadə edərək, onu iqtisadi cəhətdən “boğmaq” niyyətindədir. Onun planları ilə tanış olan “Wall Street Journal”ın mənbələrinə görə, yeni strategiya sanksiyaları kəskin şəkildə sərtləşdirməyə, Tehranın neft gəlirlərini kəsməyə və Yaxın Şərqdə təsirini məhdudlaşdırmağa yönələcək.

AZƏR NURİYEV

Donald Trampın yenidən ABŞ prezidenti seçilməsi İranda ciddi narahatlıq doğurub. Xüsusilə, yeni komandada qatı anti-İran mövqedə olan şəxslərin təmsil olunması qarşı tərəfi təşvişə salıb. Son anda dövlət katibi vəzifəsinə İsrailin atəşli tərəfdarı Marko Rubionun namizədliyi irəli sürülüb.

Bəs görəsən, Trampın növbəti prezidentliyi ABŞ-İran münasibətlərində nələrə səbəb olacaq? İndi bu sual ətrafında qızğın müzakirələr, ən müxtəlif ehtimallar səslənir. Əsas xətt ondan ibarətdir ki, ABŞ-nin yeni seçilmiş prezidenti dövlət başçısı kimi ilk müddətində İrana qarşı sərt mövqe ortaya qoyacaq.

2017-2021-ci illərdə Tramp administrasiyası İrana “maksimum basqı” kampaniyasını gerçəkləşdirib. Güman edilir ki, Tramp İranla qarşıdurmada İsrailin baş naziri Benyamin Netanyahuya sərbəstlik verəcək. Artıq bəzi mühafizəkar İran qanunvericiləri və KİV-ləri Trampa qarşı nifrətlərini gizlətmirlər.

“MAKSİMUM TƏZYİQ” STRATEGİYASI

Trampın seçkiqabağı platformasına və “Layihə 2025” adlı proqramına baxdıqda görürük ki, bu sənəddə İran adı 58 dəfə təkrar olunur və Tehrana qarşı yenə də “maksimum təzyiq” strategiyasının əsas götürüləcəyi bildirilir. Xüsusilə nüvə obyektləri və nüvə infrastrukturunu ilə bağlı daha kəskin addımların atılacağı qeyd olunur. Bunun necə baş verəcəyini təbii ki, zaman göstərəcək. Təzyiqlər effekt verməyəcəyi halda və İsrail-İran müharibəsi ehtimalında ABŞ-nin bütün imkanları ilə müharibəyə qoşulacağı ehtimalı da kifayət qədər yüksək görünür.

“GENİŞMİQYASLI HƏRBİ MÜNAQIŞƏ”

Birinci prezidentliyi dövründə Tramp Qüdsü İsrailin paytaxtı kimi tanıyıb və ABŞ səfirliyini bu mübahisəli şəhərə köçürüb. Bununla da ABŞ-nin on illərlə sürən siyasətinin üstündən xətt çəkib.

Lakin İran liderlərini Trampdan danışqlar aparmaq barədə düşünməyə səsləyənlər də var. Özəlliklə Qərblə münasibətləri yaxşılaşdıracağına söz verən Prezident Məsud Pezeşkiana üz tutulur. Xatırladaq ki, Tramp ilk dəfə prezident olanda İranın nüvə və raket proqramlarına basqıları artırmış, ölkəyə qarşı genişmiqyaslı sanksiyalar tətbiq etmişdi. Həmin vaxt Tramp ölkəsini Tehran və dünya gücləri arasındakı nüvə sazişindən çıxarmışdı.

2020-ci ildə Tramp hakimiyyətdən getməzdən az öncə məşhur “Pew Research Center”-in keçirdiyi ictimai rəy sorğusuna görə 54% amerikalı düşünürdü ki, Trampın siyasəti İranla “genişmiqyaslı hərbi münaqişələri” artırma bilər.

“İRAN BAŞA DÜŞMƏLİDİR Kİ...”

COP29-da iştirak edən Beynəlxalq Atom Enerjisi Agentliyinin rəhbəri Rafael Qrossinin İranla bağlı bəyanatı da diqqətə alınmalıdır. O, noyabrın 13-də Tehrana yola düşməzdən öncə səsləndirdiyi bəyanatda İran hökumətinin manevr imkanlarının azaldığını deyib. “İran hökuməti başa düşməlidir ki, beynəlxalq vəziyyət hər gün daha da gərginləşir və onun manevr imkanları azalır. Ona görə də problemlərin sülh yolu ilə həllinə nail olmaq üçün diplomatik yollar tapmaq lazımdır”, - Qrossi bildirib. O, həmçinin vurğulayıb ki, Agentlik İranda yoxlamalar aparmaq üçün lazımı icazəyə malikdir, lakin daha çox nəzarətə ehtiyacı var. “İranın nüvə proqramının əhatə dairəsi, dərinliyi və ambisiyasını nəzərə alaraq, Tehranın bu sahədəki fəaliyyətlərini izləmək üçün daha şəffaf üsullara malik olmalıyıq”, - deyə Qrossi qeyd edib.

TRAMPIN İRANLA BAĞLI QARIŞIQ SİQNALLARI

Seçki kampaniyası zamanı Tramp İranla bağlı qarışıq siqnallar verib. O, Tehranla müzakirələrə açıq olduğunu da bildirib. Əlavə edib ki, Tehranın nüvə silahı ola bilməz. Sərt mövqeyi ilə seçilən iranlı millət vəkili Malek Şəriəti “X” sosial şəbəkəsində sonradan sildiği paylaşımında “Trampa ölüm” sözlərini yazıb. Mühafizəkar “Həmsəhəri” qəzeti “qatil”in geri qayıdışını pisləyib. Qəzet Süleymaninin qətlinə Trampın roluna işarə edib. Bəzi dini rejim tənqidçiləri isə Trampın İslam Respublikasını çökdürməyə kömək edəcəyinə ümid bəsləyirlər. Trampın prezident seçilməsinin Tehran üçün heç nəyi dəyişmədiyini deyən Prezident Məsud Pezeşkian isə İranın müsəlman və qonşu ölkələrlə münasibətlərini inkişaf etdirəcəyini bildirib.

TRAMP İRANI “BOĞMAQ” NİYYƏTİNDƏDİR

Tramp İranın indiki zəifləmiş mövqeyindən istifadə edərək, onu iqtisadi cəhətdən “boğmaq” niyyətindədir. Trampın planları ilə tanış olan “Wall Street Journal”ın mənbələrinə görə, yeni strategiya sanksiyaları kəskin şəkildə sərtləşdirməyə, Tehranın neft gəlirlərini kəsməyə və Yaxın Şərqdə təsirini məhdudlaşdırmağa yönələcək.

Digər məsələ budur ki, Trampın dövründə İsrailə silah tədarükü dayanmayacaq, əksinə, daha da artacaq. Belə görünür ki, ABŞ İrana birbaşa zərbə endirməyəcək. Suriya, Livan, İraq və Yəməndəki müqavimət oxu isə çətin anlar yaşayacaq. Bu qruplar tam şəkildə təqib ediləcək. İranın regionda təsirini azaltmaq ABŞ-nin maraqlarına uyğundur və bu məqsədə yalnız Tehranın proksi qruplarının hərbi infrastrukturunu dağıtmaqla nail olmaq mümkündür. İran da öz növbəsində İsrailə mümkün hücum mövzusunda ABŞ ilə sövdələşməyə çalışacaq.

BURADA SİZİN REKLAMINIZ OLA BİLƏR

Tel: (+994 55) 457-02-03 / (+994 77) 447-47-17

E-mail: kaspiqazeti@kaspi.az

YAŞILLIQ QATILLƏRİNƏ QARŞI SƏRT CƏZALAR

Yaşılıqların məhvi ilə bağlı cərimələr artırılır, sanksiyalar sərtləşdirilir. Ekspertlər bu addımı doğru hesab etsələr də, paralel olaraq insanların məlumatlandırılmalı olduğu qənaətinədəirlər.

SEVİNC ABBASOVA

Ölkədə yaşılıqları məhv etmə və ya zədələməyə görə sanksiyalar sərtləşdirilir. Bununla bağlı Cinayət Məcəlləsinə dəyişikliklər gözlənilir. Məsələ artıq Milli Məclisdə birinci oxunuşda təsdiqlənib. Qeyd edək ki, hazırda qüvvədə olan qanuna görə, odla və ya digər yüksək təhlükə mənbələri ilə ehtiyatsız davranma üzündən yaşılıqları məhv etmə və ya zədələmə min manatdan iki min manatadək miqdarda cərimə, bir ilədək müddətə islah işləri və ya bir ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması, bir ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır. Bu əməllər külli miqdarda ziyan vurmaqla törədildikdə iki min manatdan dörd min manatadək miqdarda cərimə və ya iki ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə nəzərdə tutulur.

SƏKKİZ İLƏDƏK HƏBS CƏZASI

Yeni layihəyə əsasən, odla və ya digər yüksək təhlükə mənbələri ilə ehtiyatsız davranma üzündən yaşılıqları məhv etmə və ya zədələmə xeyli miqdarda (beş min manatdan yuxarı, lakin iyirmi min manatdan artıq olmayan məbləğ) ziyan vurmaqla törədildikdə cinayət nəticəsində

İslam Mustafayev

vurulmuş ziyanın iki misli miqdarında cərimə və ya bir ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılacaq. Bu əməllər xüsusilə külli miqdarda (əlli min manatdan yuxarı olan məbləğ) ziyan vurmaqla törədildikdə dörd ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə nəzərdə tutulur. Layihəyə görə, yaşılıqların məhvi yandırma və ya digər ümumi təhlükəli üsulla xüsusilə külli miqdarda (əlli min manatdan yuxarı olan məbləğ) ziyan vurmaqla törədildikdə səkkiz ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılacaq.

Bəs, görəsən, cəzaların sərtləşdirilməsi ölkədə yaşılıqlara qarşı neqativ davranışları azalda biləcəkmi?

İNSANLAR CƏZALARDAN XƏBƏRDAR OLMALIDIRLAR

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvi, professor İslam Mustafayev deyib ki, dünyada ətraf mühitin qorun-

ması üçün iqtisadi mexanizmlərdən istifadə olunur. Onun sözlərinə görə, iqtisadi mexanizmlər təkmilləşdikcə, ətraf mühitin mühafizəsi istiqamətində daha effektiv nəticələr əldə edilir: "Amma neqativ halları yalnız sanksiyaların sərtləşdirilməsi yolu ilə aradan qaldırmaq da olmaz. Bu yöndə ciddi maarifləndirmə işləri davam etdirilməlidir. Əhali cərimələrin artırılması, cəzaların sərtləşdirilməsi barədə məlumatlandırılmalıdır. İnsanlar onları gözləyən cəzalardan xəbərdar olmalıdırlar ki, ətraf mühitə, yaşılıqlara qarşı daha həssas davranış nümayiş etdirlsinlər".

"ƏDALƏTLİ YANAŞMA OLMALIDIR"

Sosial məsələlər üzrə ekspert İlqar Hüseynlinin fikrincə, cərimələrin artırılmasının effektiv nəticələri olsa da, bəzən bu məsələdə sui-istifadə hallarına yol verilir: "Təbii ki, cərimələrin tətbiqi insanları daha məsuliyyətli və intizamlı olmağa vadar edir. Çünki cərimələrin məbləği artdıqca bu, hər bir vətəndaşın büdcəsinə maddi ziyan vurur. Buna görə də insanlar qaydaları pozmamğa çalışırlar. Amma bu məsələdə sui-istifadə hallarına yol verilməsi, vətəndaşların hüquqlarının pozulması istisna deyil. Tutaq ki, bəzən şəhər daxilində elə ağaclar olur ki, qəza şəraiti yaradır. Həmin ağaclar budanmalı və ya köçürülməlidir. Əgər şəhər təsərrüfatını idarə edənlər, bələdiyyələr bu işi icra etmirsə, bəzən insanlar özləri qəza vəziyyətini aradan qaldırmaq məcburiyyətində qalırlar. Bu kimi situasiyalarda dövlət məmurları mövcud qanunvericiliyi əsas götürərək sui-istifadə hallarına yol verirlər. Bu məsələdə ədalətli yanaşma olmalıdır. Təbii ki, 100 ağacı gecəylə məhv edib yerində hansısa binanın özünlünü qazanlara qarşı sərt cəza tətbiq edilməlidir. Qəzal ağacı məcburiyyətdən kəsmiş və ya budamış vətəndaşa qarşı isə daha ədalətli yanaşma olmalıdır".

Amin Məmmədov

"CƏRİMƏLƏRİN SƏRTLƏŞDİRİLMƏSİ DÖNÜŞ NÖQTƏSİ OLA BİLƏR"

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi yanında İctimai Şuranın sədri Amin Məmmədov bildirib ki, yaşılıqları məhv edənlərə qarşı sanksiyaların sərtləşdirilməsi cəmiyyətdə bu məsələnin həssaslığına diqqəti yönəltməyə hədəflənib: "Müşahidələr göstərir ki, müvafiq maarifləndirmə tədbirlərinin həyata keçirilməsinə baxmayaraq ətraf mühitə qarşı laqeyd münasibət davam edir. Bəzi hüquqi və fiziki şəxslər biznes maraqlarını üstün tutaraq yaşılıqları məhv edirlər. Halbuki hər bir ağac

bizim üçün qiymətli olmalıdır. Çünki Azərbaycan ərazisinin yaşılıqla örtülmə nisbətini götürsək, Qafqazda ən az yaşılıq olan ölkəyik. Hesab edirəm ki, cərimələrin sərtləşdirilməsi bu sahədə dönüş nöqtəsi ola bilər. Artıq insanlar biləndə ki, onları hansı cəza gözləyir, ağacın bir budağını kəsmədən əvvəl yüz ölçüb bir biçəcəklər. İnsanlar bu cəzalardan sonra özləri özlərinə qadağa qoyacaqlar".

"AYRI-SEÇKİLİYƏ YOL VERİLSƏ..."

Hüquqşünas Əkrəm Həsənov da hesab

edir ki, cəza ən effektiv təsir vasitələrindən sayılır. Lakin bu məsələdə ayrı-seçkiliyə yol verilsə, effektiv nəticələrdən danışmaq mümkün olmayacaq: "İnsanlar adətən ictimai qınaq və qanundan çəkinirlər. Amma etiraf edək ki, bizim cəmiyyətin böyük hissəsi ictimai qınaqdan qorxmur. Hansı cəmiyyətdə ictimai qınaq effekt vermirsə, bu halda sərt cəza mexanizmi işə düşür. Ona görə də cəzaların sərt olması vacibdir. Yaşılıqların məhv edilməsinə qarşı ağır cərimələr tətbiq olunmasa, insanlar buna davam edəcək. Vətəndaşları

bu kimi xoşagəlməz əməllərinə görə ağır cərimələrlə tərbiyələndirmək istəyi müsbət haldır. Lakin bu məsələdə qanun qarşısında hər kəsin bərabərliyi təmin olunmalıdır. Əgər ayrı-seçkiliyə yol verilsə, effektiv nəticələr əldə edə bilməyəcəyik. Qanunu saymayanlar yenə də öz bildiklərini edəcəklər. Bunun qarşısını almaq üçün cəmiyyət ayıq-sayıq olmalıdır. Ətraf mühitə ziyan vurulması və həmin hadisəni törədənlərin cəzasız qalması kimi faktlarla qarşılaşdıqda, onu ictimailəşdirməkdən çəkinməməliyik".

Taksidən istifadə edənlər sürətlə azalır

Ekspertlərin fikrincə, bu sahə ilə bağlı verilən sərt qərarlardan sonra bu, gözlənilən idi. Proqnozlara görə, taksidən istifadə edən sərnişinlərin sayındakı azalma bundan sonra da davam edəcək.

ZƏRİF SALMANLI
zarifsalmanli@kaspi.az

Taksilərlə bağlı həyata keçirilən tənzimləmələr qısamüddətli səfərlərdən istifadə edən sərnişinlərin tədricən ictimai nəqliyyata keçməsi ilə nəticələnib. Bu fikirləri Azərbaycan Yerüstü Nəqliyyat Agentliyinin sədri Anar Rzayev səsləndirib. Onun sözlərinə görə, Azərbaycanda taksidən istifadə edən 5.25 milyon sərnişin azalması qeydə alınıb. Onlardan 50 faizi avtobusa, 20 faizi isə metroya keçid edib. Taksilərlə daşımada orta qiymət 2.2 manat artıb. Orta səfər məsafəsi isə 34 faiz çoxalıb. Bununla yanaşı, taksilərin orta təqdim olunma vaxtı 1.2 dəqiqə yüksəlib.

Qeyd edək ki, sosial şəbəkələrdə də taksi sürücüləri sərnişinlərin azaldığını təsdiqləyirlər. Hətta sürücülərin bəziləri sərnişinlərin az olması səbəbindən gündəlik tələb edilən kvotanı da doldura bilmirlər. Taksidən istifadədə beş milyondan çox azalma böyük göstəricidir. Bəs sərnişinlərin birdən-birə bu qədər azalmasına səbəb nədir?

TAKSI İLƏ SƏYAHƏT ETMƏYİ ÜSTÜN TUTURDULAR

Memarlıq və İnşaat Universitetinin nəqliyyat fakültəsinin baş müəllimi Bulud Bağirov bildirdi ki, taksidə sərnişinlərin sayının azalmasının əsas səbəblərindən biri qiymətlərin yüksəlməsidir: "Taksidən sovet dövründə hər insan istifadə edə bilmirdi. Amma son dövrlərə qədər qiymət o qədər aşağı idi ki, insanlar hətta öz maşınları ilə yox, taksi ilə səyahət etməyi üstün tuturdular. Bu, daha sərfəli idi. Əvvəl yollarda

"Prius"ların əlindən tərpenmək olmurdu. İndi sayları xeyli azalıb. Bu da qiymətlərə təsir edib". B. Bağirovun fikrincə, ictimai nəqliyyat inkişaf etdikcə, insanlar taksilərdən imtina edəcək: "Həmçinin

taksilər tıxaclar səbəbindən vaxtında ünvana çatma bilmirlər. Bu səbəbdən, insanlar metrodan, bir çox hallarda da avtobusdan istifadə edirlər. Velosiped yolları da çəkildikcə, gənclər mikromobillik vasitələrinə yönəliirlər. Qurumlar da elə buna çalışırlar ki, insanlar daha çox ictimai nəqliyyata yönəlsinlər. Xarici ölkələrdə hətta yaşlı nəslin nümayəndələri belə velosipedlə hərəkət edirlər. Bizim ölkəmizdə də ilin 12 ayının əksəriyyətində havalər mülayim keçir. İnfrastruktur təmin edildikdən sonra istifadəçilərin sayı daha da artacaq. İctimai nəqliyyatdakı problemlər də bitdikdə, insanların taksilərdən istifadəsinə elə də ehtiyac qalmayacaq". Ekspert bildirir ki, bu sahədə sadəcə peşəkar sürücülərin olması vacibdir: "Hər sürücülük vəsiqəsi alan şəxs taksi sürməli deyil. Taksi sürücülərinin sayı hədsiz çox idi. Həqiqətən bu sənətin peşəkarı olan sürücülər özlərinə iş tapacaq".

Taksidən istifadə 5.25 milyon azalma

50% avtobus

20% metro

"SÜRÜCÜLƏRİN MALİYYƏ İTKİSİNƏ SƏBƏB OLACAQ"

Nəqliyyat məsələləri üzrə ekspert Aslan Əsədovun sözlərinə görə, taksi istifadəçilərinin sayının azalması gözlənilən idi: "Taksilərlə bağlı verilən sərtləşdirilmiş qərarlar bunu əvvəlcədən təxmin etməyə şərait yaradırdı. Verilən

sərt qərarlar, rüsumların artması ümumi taksi qiymətlərini də yüksəltdi. Beləliklə, müştərilərin də sayı azalmağa başladı. Sərnişinlərin sayındakı azalma bu templə də davam edəcək. Amma bu, sürücülərin maliyyə itkisinə səbəb olacaq".

Aslan Əsədov

Şirkətlər qiymətləri qaldırır

Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinin dosenti İsmayıl Çobanzadənin fikrincə, şirkətlər aldıkları maşınların xərcini çıxarmaq üçün qiymətləri yüksəldir. Bu da təbii ki, insanların əksəriyyətinə sərf etmir: "Əvvəllər taksi şirkətləri rahat şəkildə hər qeydiyyatdan keçəni işə götürürdü. İndi isə yalnız tələblərə cavab verən və imtahanından keçib sertifikat alan sürücüləri işə qəbul edirlər. Şirkətlərə də çox böyük cərimələr tətbiq edildi. Maşınların ili də artıq yeni olmalıdır. Yeni maşınların da qiyməti daha yüksək olduğu üçün hər adam avtomobil alıb taksi kimi sürə bilmir. Artıq

şirkətlər özləri yeni maşınlar götürürlər. Bu zaman da şirkət maşınları xərclədiyi pulu çıxarmaq üçün qiymətləri yüksək təyin edir. Taksi qiymətləri aşağı olanda insanlar vərdiş etmişdilər. Amma qiymətlər yüksəldikcə artıq insanlar hər dəfə taksiyə minə bilmirlər".

İ.Çobanzadə sərnişinlərin taksidən narazılıq etdiyi məqamlara da toxundu: "Düzdür, sürücülər sərnişin azaldığı üçün narazılıq edirlər. Lakin sərnişinlərin azalmasında taksi sürücülərinin də rolu az deyil. Çünki sərnişin olduğu zaman onlar problem yaradırlar, getmək istəmirlər. Məsələn, günün pik saatlarında bir çox sürücü maşın sürmək istəmir. Sərnişinlər də şikayət edir ki, taksi çağırıraq, yarım saat, bəzən ondan da çox gözləyirik. Lakin sonda sürücü ya qiymətin sərf etmədiyini, ya da həmin əraziyə, məsafəyə getmək istəmədiyini bildirir. Qiymətlər nə qədər yüksəlmiş olsa da, taksi sürücüləri yenə də deyirlər ki, şirkətlər qiymətləri çox aşağı təyin edir. Düşünürəm ki, tədricən bütün bu məsələlər öz həllini tapacaq. İctimai nəqliyyat da düzəldikdən sonra insanlar taksidən uzaqlaşacaq".

İsmayıl Çobanzadə

NƏ VAXTSA CANLI DONOR OLAN ŞƏXSLƏRİN GƏLƏCƏKDƏ ÖZLƏRİNİN DONORA EHTİYACI OLARSA, SİRALAMADA ONLARA ÜSTÜNLÜK VERİLİR

ÖLƏRKƏN SƏKKİZ XƏSTƏNİ YASADA BİLƏRSİNİZ

SÖHBƏTLƏŞDİ

AYGÜN ƏZİZ
aygunaziz@kaspi.az

Yeganə Abbasova: “Bütün dünyada orqanını bağışlamış donora güzəştlər tətbiq olunur. Nə vaxtsa canlı donor olan şəxslərin gələcəkdə donora ehtiyacı olarsa, orqan gözləyənlərin siyahısında ilk sıraya çıxarırlar. Sistem özü onları görür və önə çəkir”.

Donor olmaq, öldükdən sonra orqanını bağışlamaq hər insana qismət olmur. Bu, böyük savab, xoşbəxtlikdir, deyirlər. Çünki bir orqan donoru səkkiz, bəzən də on insanın həyatını xilas edə bilər. Bu səbəbdən də düşünülür ki, insanın ən böyük mirası xilas etdiyi həyatlardır. Lakin donor çatışmazlığı bu gün də bütün dünyanın qarşılaşdığı problemlərdəndir. Hər il yüzlərlə insan orqan gözləyərkən həyatını itirir.

Ölkəmizdə transplantasiya və orqan donorluğuna münasibət, bu sahədə yeniliklərlə bağlı Səhiyyə Nazirliyi Orqan Donorluğu və Transplantasiya üzrə Koordinasiya Mərkəzinin İdarə Heyətinin sədri Yeganə Abbasova ilə söhbətləşdik.

“ORQANLARINI BAĞIŞLAMAQ HAMIYA QİSMƏT OLMUR”

● Yeganə xanım, Azərbaycanda orqan bağışlamaq istəyənlər hara müraciət etməlidir və prosedur necədir?

● Hər bir Azərbaycan vətəndaşı ölümündən sonra və canlı olaraq orqan bağışlaya bilər. Canlı olaraq kök hüceyrə, sümük ili, yaxın qohumlara isə böyrək və qaraciyəri bağışlamaq mümkündür. Orqanını bağışlamaq istəyən şəxs Orqan Transplantasiya Mərkəzinə müraciət etməlidir. Bununla bağlı xüsusi ərizə formamız var. Vətəndaş ölümündən sonra hansı orqanını vermək istəyirsə, orqanı seçərək işarələri və imzalayır. Bunu imzalamaq o demək deyil ki, ölümündən sonra mütləq orqanını verəcəksən. Hər ölən şəxsin orqanı yararlı olmur. Orqanın bağışlanması üçün insan dünyasını dəyişən vaxt mütləq şüni tənəffüs aparatında

olmalıdır ki, ağciyərlərə oksigen getsin. Xəstənin beyin ölümü reallaşıbsa, ürək işləyir. Əgər insan sağlığında donor olmaq istəyib və ya yaxınları onun orqanlarını götürülməsinə razılıq veriblərsə, həkim reanimatoloqlar onu iki, maksimum üç gün saxlaya bilərlər. Çünki ürək öz sinir sistemi hesabına beyindən signal gəlməyə belə, iki gün döyünə bilər. Həmçinin insan var ki, 18 yaşında donor olmaq istəyir, formanı imzalayır, lakin 90 yaşında böyrək çatışmazlığından dünyasını dəyişir, orqanları yararlı olmur. Yəni orqanlarını bağışlamaq hamıya qismət olmur.

● Bu formanı imzalayan şəxsin beyin ölümü reallaşıqda, orqanları yararlıdırsa, bu məlumat siza necə bildirilir? Azərbaycanda belə struktur varmı?

● Əgər komada olan xəstə varsa, bizə xəbər daxil olur. Respublika üzrə bütün xəstəxanaları təqib edirik. Hər gün o xəstəxanaların reanimasiya şöbəsinə zəng olunur, xəstələrin vəziyyəti ilə maraqlanırıq. Əgər məlumat daxil olsa ki, xəstənin

“**İnsan var ki, 18 yaşında donor olmaq istəyir, formanı imzalayır, lakin 90 yaşında böyrək çatışmazlığından dünyasını dəyişir, orqanları yararlı olmur. Yəni orqanlarını bağışlamaq hamıya qismət olmur.**”

vəziyyəti pisləşir, bizim nümayəndə oraya gedir və reanimatoloqla görüşür. 2023-cü ildə tərtib etdiyimiz və Səhiyyə Nazirliyinin Elmi Tibbi Şurası tərəfindən təsdiq olunan beyin ölümü protokolu var. Protokola əsasən, xəstəyə beyin ölümü diaqnozu qoyulursa və onun adı bizim reyestrə varsa, orqanları götürülür.

“O VAXT MEYİT DÖVLƏTİN SAYILIRDI”

● Dünyada orqan transplantasiyası ilə bağlı razılıq protokolları var. Azərbaycan hansını tətbiq edir?

● Dünyada Opt-In (İstəyə bağlı olmayan sistem), Opt-Out (İstəyə bağlı olmayan sistem) sistemini tətbiq edən ölkələr var. Azərbaycan Opt-In sistemini tətbiq edir. Bizim vahid informasiya bazamızda ölümündən sonra donor olmaq istəyən və istəməyən insanların reyestri var. Əgər insan sağlığında gəlib, həmin formanı imzalayıb “yox” deyirsə, onun heç qohumları ilə də orqan transplantasiyası ilə bağlı söhbət aparılmır, çünki əvvəldən razılıq verməyib. Bu formanı imzalayıb təsdiqləyən insanların isə qohumlarından soruşulmadan orqanları götürülür. Üçüncü növ insanlar isə neytrallardır. Yəni nə razılıq veriblər, nə də yox deyiblər. Onların qohumları ilə söhbət aparılır. Köhnə sovet məkanı Opt-Out idi. Yəni meyit dövlətin sayılırdı və orqanlarını istifadə etmək dövlətin haqqı idi. Belə ki, ölən şəxs şüni tənəffüs aparatına bağlıdırsa və beyin ölümü təsdiq edilirdisə, orqanları götürülürdü. Məhz bu səbəbdən Sovet dövründə insanlar xəstələri ağırlaşanda deyirdilər, verin, evə aparın. Çünki ölünün yarılması istəmidilər. Hazırda ABŞ və İspaniya bu sistemi tətbiq

edir. Bizdə isə vətəndaş buna özü qərar verməlidir. Özü istəmirsə, qohumundan icazə almaq lazımdır, qohumu da istəmirsə, meyitin orqanları götürülə bilməz.

● Maraqlıdır, Azərbaycanda donor olmayan insanların orqanlarını almaq üçün qohumları ilə söhbət aparmısınız və nəticə necə olub?

● Bəli, iki beyin ölümü hadisəsini bizə xəbər veriblər. Biz getdik, xəstənin qohumları ilə söhbətlər apardırıq, imtina etdilər. Hətta xəstələrdən birinin özünə böyrək lazım idi, dializdə olan xanım idi. O, iki orqan gözləyən şəxsə qaraciyərini verə bilərdi. Lakin ailə razılaşmadı.

● Bəs hazırda donor olmaq üçün müraciət edən varmı?

● Var. İlk olaraq, özüm imzalayısam, amma say azdır. Əminəm ki, bu say artacaq.

“İLDƏ 60-A YAXIN QARACİYƏR GÖZLƏYƏN XƏSTƏ DÜNYASINI DƏYİŞİR”

● Donor olmaq istəyən insanların az olması sizi narahat edirmi?

● Xeyr, bu, normaldır. İspaniyada bizim kimi mərkəz yaranandan 10 il sonra insanlar orqanlarını bağışlamağa başlayıblar.

Türkiyədə mərkəz 1979-cu ildə yaranıb, orqan verməyə isə 2005-ci ildə başlayıblar. Bu dövr ərzində onlar da danışblar və “yox”

javabını alıblar. Bu baryer ancaq zaman və maarifləndirmə ilə aşılı bilər. Hazırda 4 min Azərbaycan vətəndaşı dializdədir. İldə 60-a yaxın qaraciyər gözləyən xəstə dünyasını dəyişir.

● Ən çox hansı orqana ehtiyac var?

● Bütün dünyada ən çox ehtiyac duyulan orqan böyrəkdir. Sonra qaraciyər, ürək, ağciyər gəlir. Həmçinin kök hüceyrə, sümük ili donorlarına da ehtiyac çoxdur.

“SADƏCƏ QAN VERİRSƏN VƏ HƏYAT XILAS EDİRSƏN”

● Azərbaycanda kök hüceyrə bankı formalaşacaq. Bunun əhəmiyyəti nədir?

● Azərbaycanda 2014-cü ildən bu günə qədər 200-ə yaxın sümük ili transplantasiya əməliyyatı olub. Amma bu əməliyyatlar ancaq bacı-qardaş bir-birinə uyğundursa həyata keçirilir. Donoru olmayan əməliyyat ola bilmir və bu say kifayət qədər çoxdur. Bizim kök hüceyrə bankımız olsa, özümüzə onlara donor təqdim edə bilərik. Bu adı qanvermə prosedurudur. İnsanlar donor olmaq üçün razılıq verir, formanı imzalayır, biz onu müayinə edirik və kök hüceyrə bankında, reyestrə qeydiyyatda düşür. Ona uyğun pasiyent olsa, donordan yalnız 300 ml qan götürülür və bu, kiməsə həyat verir. İnsanlar bilmirlər və bunu təhlükəli hesab edirlər, amma çox sadədir. Sadəcə qan verirsən və həyat xilas edirsən. Üstəlik, həmin insan reyestrə olsa belə, istənilən vaxt donor olmaqdan imtina edə bilər.

● İnsanlar arasında hətta ekspertizada belə “filankəsi kəsib, doğradılar”,

“yardımlar” kimi şüurlaltına yeriyən və dəhşətli sayılan ifadələr var. Hansı ki, bu ifadələr donor olmaq istəyən insanları qorxudur. Bir meyitdən orqan necə götürülür?

● Canlı insan necə əməliyyat edilirsə, meyitdən də orqanlar həmin formada götürülür. Meyit aparatda olarkən əməliyyatxanaya aparılır, qan boşluğu açılır, orqanlar götürülür, sonra orqanların yerinə silikon yerləşdirilir və səliqəli şəkildə tikilir. Daha sonra meyit qohumlarına təhvil verilir, dəfn edilir. Orada dəhşətli heç nə görünmür. Orqan onsuz da torpağa qarşır, amma donor olduqda, kiminsə bədənində yaşayır, kiməsə həyat verir.

● Ailə orqan verdiyi adamı tanıyırmı?

● Xeyr, bu, tam məxfidir. Elə bu işin savabı da onun məxfiliyindən irəli gəlir. Canlı donor isə, sümük ili və kök hüceyrə xaric olmaqla, orqanı kimə verdiyini tanıyır.

● Canlı donor ancaq qohumlar arasında olur, yoxsa yad adam da canlı donor ola bilər?

● Ola bilər. Amma bunun təhlükəsi də var. Yad adamın canlı donor olması orqan alverinə səbəb ola bilər. Bu səbəbdən 2023-cü ilin fevral ayında Səhiyyə Nazirliyinin nəzdində Etika komissiyası yaradılıb. Azərbaycan qanunvericiliyində yaxın qohum ata, ana, nənə, baba, bacı, qardaş, ər-arvad (əgər 2 ildən artıq evlidsə) sayılır. Əgər canlı donor yaxın qohum deyilsə, biz bütün sənədləri toplayıb Etika komissiyasına təqdim edirik. Komissiya araşdırır və qərar verir. Donor bütün sənədlərlə tam olaraq, razılıq imzasını atsa belə, qohum olmayan donorla bağlı son qərar Etika komissiyası verir.

Fotolar: Rufat Mikayilov - Global Photostock

“BU XƏSTƏLƏRƏ MÜƏYYƏN GÜZƏŞTLƏR OLUNUR”

● Transplantasiya əməliyyatları bahalı əməliyyatlar hesab olunur. Hazırda dövlət tərəfindən hansısa güzəştlər tətbiq olunurmu?

● Bəli, bahalıdır. Amma dövlət tərəfindən də bu xəstələrə müəyyən güzəştlər olunur. Məsələn, 2016-cı ildən xroniki böyrək xəstəliklərinin müalicəsi proqramı var və dövlət tərəfindən hər il müəyyən qədər vəsait ayrılır. Təqribən hər il 30-35 xəstəyə böyrək transplantasiyası həyata keçirilir. 2014-cü ildən talassemiyaya qarşı mübarizə proqramı çərçivəsində hər il vəsait ayrılır, əgər donor varsa, sümük ili transplantasiyaları olunur. 2023-cü ildən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən sümük ili transplantasiya xidmətlərinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq qanunvericilik aktı imzalanıb. Bu qanunvericiliyə əsasən, Azərbaycanda donoru olmayan və sümük ili transplantasiyasına ehtiyacı olan vətəndaşlar üçün Türkiyədəki bankdan axtarış olunur, orada donor tapılırsa, həmin vətəndaşlar Türkiyəyə göndərilir və orada əməliyyat olunurlar. Bundan əlavə,

● Bəzi insanlar meyitdən orqan götürülməsini günah hesab edir. Bu səbəbdən də prosesə qarşı çıxırlar. Buna münasibətiniz necədir?

● Mən beş il Səudiyyə Ərəbistanında reanimasiya şöbəsində işləmişəm, bizə hər gün mərkəzdən zəng edirdilər ki, meyit orqanı üçün donorunuz varmı? Ərəb ölkələri içində Səudiyyə Ərəbistanı orqan bağışlamaq üçün donorunuz varmı? Birinci yerdə Küveytdir. Orada insanlar normal şəkildə ölümündən sonra orqanlarını bağışlayırlar.

● Yeganə xanım, ölən bir insan neçə insana həyat verə bilər?

● Bir donor səkkiz insana həyat verə bilər. Buynuz qışa, qaraciyər, böyrək, ağciyər iki şəxsə köçürülür, ürək bir adama verilir. Həmçinin mədəaltı vəz, incə bağırsağın köçürülməsi mümkündür.

● Əgər canlı donor olan şəxsin gələcəkdə özünün donora ehtiyacı olarsa, onunla bağlı hansısa güzəştlər nəzərdə tutulurmu?

● Bəli. Bütün dünyada orqanını bağışlamış donora güzəştlər tətbiq olunur. Nə vaxtsa canlı donor olan şəxslərin gələcəkdə donora ehtiyacı olarsa, orqan gözləyənlərin siyahısında ilk sıraya çıxarırlar. Sistem özü onları görür və önə çəkir.

DURĞUNLUQ OLSA DA, UCUZLAŞMA GÖZLƏNİLMİR

Əmlak sektoru-
rundakı
durğunluq
davam
edir. Lakin
qiymətlərdə
hər hansı
ucuzlaşma
müşahidə
olunmur.
Ekspertlər
bunu artan
tələbat
fonunda
bazara
çıxarılan
mənzillərin
azlığı ilə
izah edirlər.

ZƏRİF SALMANLI
zarifsalmanli@kaspi.az

2024-cü ilin son aylarını yaşayırıq. Hazırda əmlak bazarında vəziyyət necədir? İllərdir mənzil sahibi olmaq istəyənlərin ümid yeri olan əmlak bazarı vətəndaşlara müsbət, yoxsa mənfəət notları vəd edir?

Ümumilikdə götürüldükdə son dövrlərdə əmlak sektorunda alıcı durğunluğu nəzərə çarpır. Lakin eyni sözü əmlak qiymətləri üçün deyər bilmirik. Qiymətlər artmaqda davam edir.

“BU İLİN İLK YARISINDA QIYMƏTLƏRDƏ 5-7 FAİZ ARTIMLAR OLDU”

“Azərbaycan Rieltorlar Assosiasiyası” İctimai Birliyinin icraçı direktoru Elnur Azadovun sözlərinə görə, bu il əmlak qiymətlərinə bir neçə amilin təsiri müşahidə olundu: “Bu ildən etibarən ipoteka kreditlərinin sayı və həcmi azaldı. Nəticədə az da olsa, qiymət stabilləşməsi müşahidə olundu. Fevral və mart aylarından etibarən yenidən ipoteka kreditləri verilməyə başlayanda tələbi ödəməyən daşınmaz əmlak çatışmazlığı bazara qismən təsir etdi. Nəticədə bu ilin ilk altı ayında 5-7 faiz artım qeydə alındı. Bəzi sahələrdə torpaq sahələrinin az, lakin tələbatın yüksək olması da qiymətləri yüksəltdi. Eyni zamanda, tikinti şirkətlərinə verilən icazələrin az olması ilə bağlı onların əlində qalan məhdud sayda mənzillərin də qiymətində süni artım oldu”.

Elnur Azadov

BANKLARIN İPOTEKA RESURLARI BİTİB

E.Azadov bildirdi ki, keçən illə bu il arasında qiymət cəhətdən cüzi artımlar olsa da, bazarda əsasən stabilləşmə hökm sürür: “Mənzil bazarında əvvəlki kimi ajiotaj yoxdur. Tələbələr gəlişi və mötəbər tədbirlər fonunda bəzi qiymət artımları müşahidə olundu. Tikinti şirkətləri arasında rəqabət də o qədər çox deyil. Bu ilin sonuna kimi tikinti şirkətləri tərəfindən satışa çıxarılan mənzillərdə qiymət artımları az da olsa, müşahidə ediləcək. Satışa çıxarılan mənzillərin sayı az olsa da, oktyabrda ipoteka ilə alınan evlərin sayı kəskin azalıb, çünki bankların

ipoteka resursları demək olar ki, bitib”.

“RƏQABƏT ARTACAQ VƏ QIYMƏTLƏR STABİLLƏŞƏCƏK”

Ekspertin fikrincə, 2025-ci ilin əmlak bazarı üçün proqnoz vermək bir qədər çətindir: “Çünki tikinti şirkətlərinə bildirilib ki, ilin sonundan tikintilərlə bağlı sərəncamların verilməsinə başlanılacaq. Əgər icazələrin sayı artarsa, tədricən rəqabət də yüksələcək və qiymətlər stabilləşəcək. Əks halda, heç bir rəqabət olmayacaq, satışda olan mənzillərin qiymətləri də bahalasaq”.

“YENİ LAYİHƏLƏR YOXdur, MƏNZİLLƏR DƏ AZDIR”

Əmlak məsələləri üzrə ekspert Anar Nəsirov isə düşünür ki, ötən illə müqayisədə bu il bazarda alıcılıq qabiliyyəti zəif olsa da, qiymətlər artan tempdə olub: “Tikinti şirkətlərinin xərclərinin artmasının mənzil bazarına təsiri hiss edilir. Həmçinin yeni layihələr də yoxdur. Satışda olan mənzillər də azdır. Bu da qiymətlərə təsir edir. Son 2-3 ayda mənzil bazarında ciddi durğunluqdur”.

“KİRAYƏ ÜÇÜN TƏKLİF OLUNAN EVLƏRİN DƏ SAYI AZALIB”

A.Nəsirov kirayə mənzil bazarındakı vəziyyətə də aydınlıq gətirdi: “Kirayə mənzil bazarında qiymətlər demək olar ki, hər gün bahaladır. Əvvəl gündəlik 15-20 mənzil təkrar kirayə bazarına çıxırdısa, indi o rəqəm maksimum beşdir. Hər il bazara çıxarılan mənzillərin sayında azalma müşahidə edilir. Bu səbəbdən qiymətlər də yüksəlir. Hazırkı dövrdə elan sayına yerləşdirilən kirayə mənzil maksimum 15-20 dəqiqədən sonra sahibini tapır”.

Anar Nəsirov

MTK-LAR BİLƏRƏKDƏN SATIŞA AZ MƏNZİL ÇIXARIRLAR

A.Nəsirovun fikrincə, mənzil bazarında qiymət artımı ilin sonuna kimi səngiməyəcək: “Qiymət artımları noyabrdan sonrakı dövr üçün də davam edəcək. Çıxarışı olan mənzillərdə bu, daha çox müşahidə olunacaq. Çıxarışlı və ipotekaya yararlı mənzillərin qiymətinin artması bütün bazara təsir edir. Satışda olan mənzillər də azdır. MTK-lar özləri də bazara az mənzil çıxarmaq siyasəti yeridirlər.

Bazara çıxardıqları mənzillərin qiymətlərini də yüksək təyin etdikdə, bu, ümumilikdə bazarda yüksək qiymətlər formalaşdırır”.

“BİNA EVLƏRİNƏ TƏLƏBAT DAHA YÜKSƏKDİR”

A.Nəsirovun sözlərinə görə, əvvəl insanlar daha çox həyət evləri alırdılsa, indi vəziyyət xeyli dəyişib: “Həyət evlərinin sənədi olmadığı

üçün artıq onlara maraq azalıb. Əksər insanlar bina evlərinə yönəliirlər. Daha çox mərkəzə yaxın ərazilərə tələbat olur ki, bu da qiymətlərə təsir edir. Təkrar satış bazarında da sənədli evlər daha yüksək qiymətə təklif olunur”.

“QIYMƏTLƏRİN KƏSKİN ENİŞİNİ GÖZLƏMƏK ABSURDDUR”

Müəhəbbimiz sonda qeyd etdi ki, əgər sənədsiz evlərlə bağlı düyün həll

olunsa, qiymətlərdə dəyişiklikləri görə bilərik: “Bu ilin sonuna qədər sənədsiz evlərlə bağlı məsələlər öz həllini tapmalı idi. Həmin mənzillər də əmlak bazarına daxil olarsa, qiymətlərdə cüzi də olsa ucuzlaşma müşahidə ediləcək. Amma qiymətlərin kəskin enişini gözləmək absurddur. Çünki hazırda bütün dünyada həyat şəraitinin bahalaşdığı bir dövrdə bu, mümkünsüzdür”.

“Media üçün davamlılıq dili” təlimi təşkil edilib

“Global Media Group”un BMT-nin Qlobal Sazişi ilə imzaladığı Anlaşma Memorandumu çərçivəsində keçirilən təlimdə iqlim dəyişiklikləri və davamlılıq mövzularında medianın məsuliyyəti vurğulanıb. Qeyd edilib ki, media iqlim problemlərinin işıqlandırılmasında mühüm rol oynayır.

Bakıda BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəfləri Konfransının 29-cu sessiyasının (COP29) üçüncü günündə Yaşıl Zonada “Global Media Group” BMT-nin Qlobal Sazişi ilə imzaladığı Anlaşma Memorandumu çərçivəsində “Media üçün davamlılıq dili” mövzusunda təlim təşkil edilib.

QLOBA L DAVAMLILIQ HƏDƏFLƏRİNƏ ÇATMAQ YÖNÜNDƏ ƏHƏMİYYƏTLİ ADDIMLAR

Təlimin məqsədi “Global Media Group”un dayanıqlılıq sahəsində beynəlxalq platformalarda daha fəal iştirakını təmin etmək, media vasitəsilə dayanıqlı inkişafı təşviq etmək,

media nümayəndələrinin davamlılıq və iqlim dəyişikliyi mövzularında daha təsirli və məlumatlandırıcı məzmun yaratmalarına dəstək olmaq, həmçinin ictimaiyyətin iqlim dəyişiklikləri, ətraf mühitin qorunması və davamlılıq məsələləri barədə daha yaxşı məlumatlandırılmasını təmin etmək olub.

Təlimin spikeri BMT Qlobal Sazişin Kommunikasiya rəhbəri Vinn Boelt “Global Media Group”a daxil olan media

qurumlarının əməkdaşlarına özünün beynəlxalq təcrübəsini bölüşərək, iqlim dəyişiklikləri və davamlılıq mövzularında medianın məsuliyyətini vurğulayıb: “Media ictimaiyyətin məlumatlandırılmasında, xüsusilə, iqlim problemlərinin işıqlandırılmasında mühüm rol oynayır. Media mühüm məsələləri işıqlandırmaqla cəmiyyətin məlumatlılığını artırır və daha geniş auditoriyaya təsir edərək

dayanıqlı gələcək üçün kollektiv fəaliyyətə təkan verir. “Global Media Group”un bu istiqamətdə atdığı addımlar və öhdəliklər yalnız Azərbaycan üçün deyil, qlobal davamlılıq hədəflərinə çatmaq baxımından da əhəmiyyətlidir”.

Fotolar: Arif Quluzadə- Global Photostock

MAARİFLƏNDİRMƏ İŞLƏRİ GÜCLƏNDİRİLƏCƏK

“Global Media Group”un İdarə heyətinin sədri Elnur Abdullayev bildirib ki, “Global Media Group”un BMT-nin Qlobal Sazişinə sadiqliyi və tərəfdaşlığı həm şirkətin, həm də onun tərkibindəki qurumların davamlı inkişafı üçün vacib bir addımdır: “Bu təlim “Global Media Group”un davamlı inkişaf sahəsində öhdəliklərini

təsdiqləyir və yaşıl gələcək uğrunda milli və beynəlxalq səviyyədə fəal rol oynamaq əzmində olduğunu göstərir. “Global Media Group” olaraq, bu istiqamətdə maarifləndirmə işlərini gücləndirməklə həm şirkət daxilində, həm də cəmiyyətdə dayanıqlı gələcəyə dair məlumatlılığı artırmağı hədəfləyirik”.

Xatırladaq ki, bu il 9 oktyabrda “Global Media Group” BMT-nin Qlobal Sazişi ilə Anlaşma Memorandumu imzalayıb. Sənədə əsasən, müvafiq qurumlar dayanıqlı biznes təcrübələrinin və BMT-nin Qlobal Sazişinin 10 prinsipinin cəmiyyətdə təbliği istiqamətində birgə tədbirlər həyata keçirəcəklər.

SOCAR qaz itkisini aradan qaldıracaq

Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti (SOCAR) İtaliyanın “İtalgas” şirkətinin əməkdaşlığı ilə metan sızmalarının aşkar edilməsi və onların aradan qaldırılması üçün qabaqcıl “Picaro” texnologiyasından istifadə etməyə başlayıb. “Report” xəbər verir ki, bu barədə SOCAR-ın vitse-prezidenti Əfqan İsayev COP29 çərçivəsində təşkil edilmiş “SOCAR-ın dekarbonizasiya sahəsindəki irəliləyişi: problemlər və nailiyyətlər” sessiyasında çıxışı zamanı bildirib. “Biz artıq Bakıda bu texnologiyadan istifadə edirik. Pilot layihə dörd min kilometr qaz kəmərinə əhatə edir və indiyədək onun 850 kilometri yoxlanılıb. “Picaro” sızmaları müəyyən etdikdən sonra xüsusi “Picaro” cihazları olan komandalarmız onları dəqiqləşdirmək və aradan qaldırmaq üçün sızma yerlərinə göndərilir. Bu, hələ başlanğıcdır. Biz smart sayğacları, süni intellekt texnologiyalarını tətbiq etməyi planlaşdırırıq və gələcə il keçiriləcək COP30-da əldə edilən irəliləyişləri bölüşməyə hazırıq”, - Ə.İsayev deyib. Onun sözlərinə görə, SOCAR monitoring, hesabat və yoxlama (monitoring, reporting and verification, MRV) sisteminin təkmilləşdirilməsinə də diqqət yetirir. “Keçən ilin sonunda

mövcud sistemimizi yenidən təhlil etdikdən sonra onun kifayət qədər səmərəli və analitik olmadığı qənaətinə gəldik. Bu yaxınlarda yeni MRV sistemi seçdik, müqavilə bağladığımız və onu tətbiq etməyə başladığımız. Qərarların qəbulu üçün vaxtında və dəqiq məlumat vermək üçün o sistem metan süni intellekt sistemimizlə inteqrasiya olunacaq”, - Ə.İsayev qeyd edib. O vurğulayıb ki, peyklərin, dronların və yerüstü cihazların (məsələn, OGI kameralarının) istifadəsini əhatə edən kompleks yanaşma çərçivəsində SOCAR artıq 100-ə yaxın sızma aşkar edib. “Bu günə kimi 350 sızma aradan qaldırılıb və şirkət yaxın aylarda bu rəqəmi 400-ə çatdırmağı, gələcə ilin sonuna qədər isə problemi tamamilə aradan qaldırmağı planlaşdırır”, - SOCAR-ın vitse-prezidenti söyləyib.

Ə.İsayev həmçinin qeyd edib ki, SOCAR aşağı karbonlu biznesin inkişafı imkanlarını fəal şəkildə araşdırır: “Biz iki yanaşmanı nəzərdən keçiririk - texnologiyalar və bacarıqları müstəqil şəkildə inkişaf etdirmək və ya tərəfdaşlarla əməkdaşlıq etmək. Seçimimiz dekarbonizasiya həllərinin həyata keçirilməsini sürətləndirməyə yönəldiləcək”.

Kaspi

Təsisçi
Global Media Group

Baş redaktor
İlham Quliyev

Redaksiya
Baş redaktorun müavini - **Azad Əliyev**
Müxbirlər – **Təranə Məhərrəmovə, Aygün Əziz, Zərif Salmanlı**
Müəlliflər – **Azər Nuriyev, Xanım Aydın, Sevinc Abbasova, Faiq Tahirov**
Korrektor – **Vüsal Əliyev**

Texniki şöbə
Kreativ direktor – **Murad Arbay**
Dizaynerlər
Lalə Qasımova, İlham İsmayilov, Aydan Məmmədli
Yayım və satış meneceri
Vadim Manafov

Ünvan
Bakı, Səməd Vurğun 34, AF Mall
Telefon: (012) 525 03 31
kaspiqazeti@kaspi.az

Qəzet “Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunub.
Sifariş: 2645
Tiraj: 2350
Müəlliflərin mövqeyi redaksiyanın mövqeyi ilə üst-üstə düşməyə bilər.

ÜMİD AZAD EDİLƏN ƏRAZİLƏRƏ QALIB

Xaricdən ət idxalını kəskin artırısaq da, daxili bazarda bu məhsul bahalaşmaqda davam edir. Ekspertlər isə ümidi işğaldan azad edilmiş ərazilərdəki torpaqların dövriyyəyə qaytarılmasında, ev təsərrüfatları üçün subsidiyaların verilməsində görürlər.

AYGÜN ƏZİZ
aygunaziz@kaspi.az

“Ət sevən millət olduğumuz üçün qiymət artsa da, ətə olan tələbat azalmır. Dükanımızda ay ərzində təxminən 15 ton ət satırıq”. Bu sözlər qəssab Sərxan İmanova məxsusdur. Azərbaycanın bu ilin yanvar və sentyabr aylarında 41,4 min ton ət idxal etməsinin böyük rəqəm olmadığını düşünür: “Bütün ölkə üzrə 41 min ton ət idxalı çox deyil. Əgər idxal olmasa, ölkədə ətə olan tələbat qarşılana bilməz. Xaricdən ətin gətirilməsi qiymətləri nisbətən tənzimləyir. Yerli istehsalda kənd camaatı qiyməti məcbur qaldırır. Çünki yem çox bahadır. Üstəlik, hər il otun, yemin qiyməti qalxmaqda davam edir. Ötən il bir yonca presini dörd manata alırdıq, bu il yeddi manatdır. Heyvana çekilən xərc qazancdan çox olur. Bu səbəbdən idxal çoxalsa da, ətin bahalaşması normaldır”.

İDXALDA 50 FAİZDƏN ÇOX ARTIM

Məlumat üçün bildirək ki, Azərbaycan ət idxalına çekdiyi xərci 50 faizdən çox artırıb. Bu ilin yanvar-sentyabr aylarında 41,4 min ton ət idxal etmişik. Bu barədə Dövlət Gömrük Komitəsi məlumat yayıb. Bu həcmdə ətin dəyəri 90,5 milyon ABŞ dolları təşkil edib. Bunlar, ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə həcm baxımından 11,2 min ton (36,9 %), dəyər baxımından isə 30,4 milyon ABŞ dolları (50,5 %) çoxdur.

İldən-ilə xaricdən ət idxalına xərclənən vəsaitlər artır,

Vüqar Bayramov

Foto: Firudin Səlimov- Global Photostock

daxildə isə ət bahalaşmaqda davam edir. Ölkə daxilində bu problemin həlli üçün addımlar atılır mı?

İDXAL ETDİYİMİZ ÖLKƏLƏRDƏ ƏT MƏHSULLARI BAHALAŞIB

Millət vəkili Vüqar Bayramlı “Kaspi” qəzetinə açıqlamasında bildirdi ki, Azərbaycanda ət məhsullarına olan tələbin təxminən 75 faizi yerli istehsal hesabına, dördüdə biri isə idxal hesabına ödənilir: “Ət idxal etdiyimiz ölkələr arasında Gürcüstan və Hindistanı xüsusi qeyd etmək lazımdır. Bu və digər ölkələrdən ət idxalını həyata keçirməklə daxili tələbat ödənilir”.

Millət vəkili vurğulayır ki, idxalın dəyər ifadəsinin artmasının səbəblərindən biri də həmin ölkələrdə ərzaq, o cümlədən ət məhsullarının nisbətən bahalaşmasıdır: “Həmin məhsulların bahalaşması idxal dəyərinə təsir göstərir. Sözsüz ki, əsas məqsədlərdən biri idxaldan asılılığın aradan qaldırılması, bu istiqamətdə ət məhsullarının istehsalının dəstəklənməsidir. Bu kontekstdə heyvandarlığın dəstəklənməsi, təşviq alətlərinin genişlənməsi həmişə prioritetdir. Xüsusilə də, Şərqi Zəngəzurun bu istiqamətdə potensialı böyükdür. Bu potensialdan istifadə etməklə, idxalın minimumlaşdırılması, yerli istehsal payının artırılması mümkündür”.

**2024
yanvar-sentyabr ƏT İDXALI**

**41,4
min ton**

**90,5
milyon
dollar**

Örüş yerləri əkin sahələrinə çevrilir

Millət vəkili Azər Badamov da təəssüflənir ki, idxalın artmasına baxmayaraq bazarda qiymətlər də artmaqdadır. Həmsöhbətimiz bildirir ki, ət idxalının artmasının kökündə dayanan əsas məsələ ölkəmizdə heyvandarlıq sektorunda baş verən azalmadır. Onun sözlərinə görə, örüş yerləri əkin sahələrinə çevrildiyindən heyvanların saxlanılması imkanları məhduqlaşır. Bu da, daxili bazarda ətlik malların azalmasına yol açır: “İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə aqroparklar salınaraq yeni heyvandarlıq sahələri inkişaf etdirilir. Lakin bu ərazilərin minalanması torpaqların dövriyyəyə qaytarılmasında çətinliklər yaradır. Hesab edirəm ki, zaman keçdikcə həmin torpaqlar yenidən istifadə olunacaq və heyvandarlığın inkişaf etdirilməsi üçün yeni imkanlar açılacaq”.

AZƏRBAYCANLI AİLƏLƏR ƏTİ DAHA ÇOX İSTİFADƏ EDİRLƏR

Millət vəkili vurğulayır ki, hazırkı statistikaya görə, heyvandarlıqda artım yox dərəcəsindədir. Bu da ətlə bağlı təminatda ölkəmizin idxaldan asılı olmasına səbəb olur: “İdxaldan asılılığımızın artması və idxal prosesində rəqabətin az olması ət bazasında bahalaşmaya yol açır. Ona görə də ətin idxalı prosesində rəqabətin yaranması və bazarda qiymət artımının qarşısının alınması üçün tədbirlərin görülməsi vacibdir. Ət rasionumuzun vacib komponentidir. Azərbaycanlı ailələr digər ölkələrin xalqlarına nisbətən əti daha çox istifadə edirlər. Həminin ətə ölçətanlığını təmin etmək üçün həm daxili istehsal artmalıdır, həm də idxal prosesində rəqabət mühiti formalaşdırılmalıdır”.

Azər Badamov

ÖLKƏMİZDƏ ƏT İSTEHSALI SAHƏSİNDƏ ARTIM İMKANLARI YARANACAQ

İqtisadçı Eyyub Hüseynov deyir ki, ötən ilə nisbətən Azərbaycanda həm iribuynuzlu, həm də xırdabuynuzlu heyvanların sayında azalma var. Bu da müxtəlif səbəblərlə bağlıdır: “Həm ölkədə əhali artımı, həm də ət istehlakında artım müşahidə olunur. Digər tərəfdən, ölkəmizdə örüş yerlərinin azalması da heyvandarlığın rentabelliğini aşağı salır, yemin xaricdən gətirilməsi maya

dəyərinə təsir edir. Bu yerli istehsala ciddi şəkildə təsir edir. Lakin hesab edirəm ki, növbəti illərdə işğaldan azad olan bölgələrdə heyvandarlığı inkişaf etdirmək imkanımız var. Növbəti illərdə ət istehsalında artım imkanları yaranacaq, iş yerləri açılacaq ki, bu da ətin qiymətinin artmasının qarşısını alacaq”.

DÖVLƏT TƏRƏFİNDƏN SUBSİDİYALAR AYRILMALIDIR

Ekspert bildirir ki, qiymət artımının qarşısını almaq üçün yerli istehsal genişləndirilməlidir: “Bu baxımdan bizim yeganə çıxış yolumuz ölkədə heyvandarlığın inkişafı

üçün münbit şəraitin yaradılması, yerli yem istehsalının artırılmasıdır. Ölkədə fərdi təsərrüfatlarda da heyvanların saxlanması artıq çətinliklər yaradır. Bu baxımdan yerlərdə ev təsərrüfatlarının da inkişafına dövlət tərəfindən müəyyən subsidiyaların ayrılması bu istiqamətdə qiymət artımının qarşısını alar və ət istehsalının artırılmasına dəstək olar”.

QANUN İCAZƏ VERİR, AMMA...

Qüvvədə olan qanunvericiliyə əsasən, ümumi təhsil müəssisəsi öz nizamnaməsi çərçivəsində profilinə və fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul ola bilər. Amma məktəblər publik hüquqi şəxs olmadıqlarından bunu reallaşdırmaq mümkün deyil.

TƏRANƏ MƏHƏRRƏMOVA
taranamaharramova@kaspi.az

Kürdəmir şəhərindəki 9 illik orta məktəbdə kommersiya kursunun fəaliyyət göstərməsi valideynlərin narazılığına səbəb olub. Valideynlər iki təhsil sisteminin bir arada olmasından narahat olduqlarını bildiriblər. Mediada yer alan bu xəbər hələ bir neçə il əvvəl “məktəblərin sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olması” ilə bağlı müzakirələrə yenidən diqqət yönəltdi. “Ümumtəhsil məktəblərinin sinifləri, zalı və ya həyəti icarəyə verə bilərmi?” sualı sosial medianın da müzakirə mövzusunda çevrildi.

“SAHİBKARLIQ VƏ İNNOVASIYA FƏALİYYƏTİNİ TƏMİN ETMƏK ÜÇÜN...”

Məktəbəqədər və ümumi təhsil üzrə Dövlət Agentliyindən sorğumuza verilən cavabda bildirilir ki, “Ümumi təhsil haqqında” qanuna əsasən, ümumi təhsil müəssisəsi öz nizamnaməsi çərçivəsində profilinə və fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq, təhsilin prioritetliyini əsas götürməklə Nazirlər Kabinetinin müəyyən etdiyi sahibkarlıq növləri və innovasiya fəaliyyəti ilə məşğul ola bilər: “Mövcud qanunvericiliyə görə, sahibkarlıq və innovasiya fəaliyyətini təmin etmək üçün təhsil müəssisəsinin nəzdində müvafiq təcrübə-istehsalat sahələri yaradıla, əlavə məşğələlər keçirilə, ödənişli əsaslarla dərnlər, maraq kursları, sərğilər və s. təşkil oluna bilər”. Belə ki, ümumi təhsil müəssisəsi ilə fiziki və ya hüquqi şəxslər arasında birgə fəaliyyət haqqında müqavilələr bağlana, özəl hazırlıq kurslarından və digər tədris mərkəzlərindən təlimçilər cəlb edilməklə məktəbdə ödənişli kurslar təşkil edilə bilər: “Məktəbin binası və ya binanın hər hansı bir hissəsi məktəbin özü və ya təhsili idarəetmə orqanları tərəfindən icarəyə verilə bilər”.

“QANUNDA YER ALSA DA, İCRA MEXANİZMİ YOXDUR”

Elm və Təhsil Nazirliyi yanında İctimai Şuranın üzvü Rasif Dünyamaliyevin fikrincə, məktəblər sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul

ola bilər.

Amma bu məsələ qanunda yer alsa da, icra mexanizmi yoxdur. Belə ki, bunun üçün məktəblərin özü publik hüquqi şəxs olmalıdır: “Müzakirə olunur ki, bəzi məktəblərə pilot olaraq muxtariyyət verilsin və sınaqdan keçirilsin. Bu sınaqdan sonra məktəblər hər şeyi özləri tənzimləyə bilər. Hazırda isə məktəblərdə bu işi tənzimləyəcək nə qədər potensial, nə də təcrübə var. Nazirliyin də çətinliyi budur”. R.Dünyamaliyev hesab edir ki, digər tərəfdən, məktəblərdə fəaliyyət göstərən hazırlıq kursları məktəblərin işinə mane olmamalıdır: “Sonra onun qarşısını almaq olmaz. Bu təcrübə ilə məşğul olan dövlət məktəbində işləyə bilməz. Çünki repetitor işi rəsmiləşdirilir və sistemdə onun özəl kursda və ya evində hazırlıqla məşğul olduğu görünür. Fərdi olaraq 1-2 nəfər sistemdən yayına bilər, amma toplu şəkildə repetitorları məktəbə buraxmırlar. Bu baxımdan, Azərbaycanda bununla bağlı bir təcrübə olmadığından bu fəaliyyətin olması əlavə söz-söhbətə səbəb olacaq. Ona görə də bu istiqamətdə qəti bir addım atılmır. Amma gələcəkdə hansısa bir model qurula bilər”.

Rasif Dünyamaliyev

Nadir İsrailov

“Məktəblərin əlavə gəlirləri formalaşacaq”

Sahibkarlıq fəaliyyətinin məktəbə xeyrinə gəlinə, iş üzvü hesab edir ki, bu zaman məktəblərin əlavə gəlirləri formalaşacaq. Bu vəsait də müəllimlərin əməkhaqqı, məktəbin təmiri və s. məsələlərə sərf olunacaq: “Hazırda məktəblərin təhlükəsizlik xidmətləri ilə bağlı problemlər var. Hər məktəbdə təhlükəsizlik xidməti yoxdur. Valideynlər də bunu tələb edir və bu xidmətə ciddi şəkildə ehtiyac var. Azərbaycanda 4 min məktəb var. Hər məktəbin qarşısına bir polis saxlamaq olmaz. Bunu tənzimləmək üçün məktəbin əlavə gəlirləri olmalıdır.

Digər tərəfdən, imkanı zəif olan ailələrə məktəb özü dəstək ola bilər. Bu təcrübə Türkiyədə, ABŞ-də də var. Bu ölkələrdə məktəblərin öz büdcələri mövcuddur. Həmçinin məktəbdə konsultant və psixoloq xidmətini əlavə gəlirlərlə saxlamaq olar”. İş üzvünün fikrincə, bu məsələdə elə bir mexanizm qurulmalıdır ki, qeyri-şəffaflığa imkan verilməsin.

“ŞƏFFAFLIQ TƏMİN OLUNARSA...”

Təhsil üzrə ekspert Nadir İsrailov bildirir ki, qanunda sahibkarlıq fəaliyyəti üzrə maddə olsa da, hansı işlərin görülməli olduğu konkret deyil. Ziddiyyətin yaranması da buradan qaynaqlanır: “Tutaq ki, əksər məktəblərimiz beş günlükdür. Şənbə və istirahət günləri məktəblər boş olur. Həmin günlərdə idman cəmiyyətləri, ayrı-ayrı sənət kursları və s. məktəbləri icarəyə götürür və məktəbə pul köçürürlər. Həmin vəsait məktəbin fonduna daxil olmalı və təhsil müəssisəsi də öz ehtiyaclarını qarşılamalıdır. Amma bu pullar müqavilə bağlandığı üçün ümumi büdcəyə yönəldilir. Bu da kollektivdə narazılıq yarada bilər. Bu məsələdə şəffaflıq təmin olunmalıdır”.

ƏLAVƏ SÖZ-SÖHBƏTİN OLMAMASI ÜÇÜN

N.İsrailov hələ sovet dövründən sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan məktəblərin olduğunu bildirir: “Yevlax rayonunun Xaldan məktəbinin böyük və boş ərazisi vardı. O məktəbin təsərrüfatından alınan məhsuldan məktəbin uşaqları pulsuz qidalanırdı. Biz o məsələni kollegiyaya çıxardıq və qərar SSRİ Maarif Nazirliyinə göndərildi. Məktəbin direktoru Zahir Şöyübova SSRİ Xalq müəllimi fəxri adı verildi. Mən bu məsələni bir neçə dəfə irəli sürmüşdüm. Bir sıra ali məktəblərə publik hüquqi şəxs statusu verilib. Yəni məktəblərə də şərait yaratmaq lazımdır ki, özlərini maliyyələşdirsinlər. Hələ mexanizm qurulmadığı üçün bu məsələ müxtəlif söz-söhbətlər və narazılıqlar yaradır. Əlavə söz-söhbətin olmaması üçün məktəbdə sahibkarlıq fəaliyyəti, hansı işlərin görüldüyü biləcəyi ilə bağlı siyahı dərc edilməlidir”.

Vətəndaşların həm sağlamlığı, həm də sosial problemlərinin həlli baxımından əhəmiyyətli qərar

DƏRMANLARI PULSUZ ALACAĞIQ

ZƏRİF SALMANLI
zarifsalmanli@kaspi.az

Apteklər icbari tibbi sığortada iştirak etmək hüququna malik olacaqlar. Bu, Milli Məclisdə müzakirəyə çıxarılan "Tibbi sığorta haqqında" qanuna təklif edilən dəyişiklikdə əksini tapıb. Qanun layihəsi səsverməyə çıxarılaq birinci oxunuşda qəbul edilib. Bəs yeni qanun vətəndaşlara nə verəcək?

VƏTƏNDAŞLARIN BÜDCƏLƏRİNƏ DƏ TƏSİR EDƏCƏK

Tibb Universitetinin Farmakologiya kafedrasının dosenti həkim-farmakoloq Aydın Əliyevin fikrincə, bu qərar vətəndaşlarımızın həm sağlamlığı, həm də sosial problemlərinin həlli baxımından əhəmiyyətli olacaq: "Qərar icbari tibbi sığorta sisteminə qoşulan apteklərin özü üçün də müsbət addım kimi qiymətləndirilməlidir. Dərmanların keyfiyyəti, saxlanması və qiymət məsələlərində həm apteklər, həmçinin vətəndaşlar üçün xeyirli olacaq. Dərman vasitələrinin əhali üçün daha əlçatan olacağını düşünürəm. Qiymət fərqlərini də nəzərə alsaq, bu, vətəndaşların büdcələrinə də təsir edəcək".

A.Əliyevin fikrincə, bundan sonra reseptlərdə bütün məlumatlar ətrafı şəkildə qeyd ediləcək: "Bu prosesə qoşulan apteklər öz işlərini qanunlara uyğun şəkildə qurmalıdırlar. Reseptlərin də elektron formatda olması həyata keçirilir. İstənilən insan verilmiş məlumatlarla daxil olub öz reseptini yoxlaya bilər. Elektron reseptdə həm xəstənin məlumatları, həmçinin gedəcəyi apteklərin adları göstərilir. İcbari tibbi sığortanın qaydalarına uyğun apteklərlə bağlı olan məsələni tibb müəssisələri özləri həll edəcəklər. Qanunun tətbiqi üçün vətəndaşlar özləri də bunu tələb etməlidirlər".

"TƏK BİZDƏ TƏTBİQ EDİLMİR"

Sosioloq İlqar Hüseynli isə bildirdi ki, icbari tibbi sığortanın aptek şəbəkələrində tətbiq edilməsi ilk Azərbaycanda həyata keçirilmir: "Dünyanın demək olar ki, əksər inkişaf etmiş ölkələrində icbari tibbi sığortanın sərhədləri yalnız xəstəxanalarda tibbi xidmət göstərilməklə məhdudlaşmır.

Məsələn, Türkiyədə elə məhəllə aptekləri var ki, onlar sırf aid olduqları ərazidə yaşayan yaşlı insanlara, sığortalı vətəndaşlara əczaçılıq xidməti göstərirlər".

Aydın Əliyev

Artıq dərman vasitələri də icbari tibbi sığorta vasitəsi ilə əldə edilə biləcək. Ekspertlərin fikrincə, bu məsələdə əsas məqam şəffaflığın təmin edilməsi və vətəndaş məmnunluğudur.

"NƏZARƏT VACİBDİR"

Müsaibimiz diqqət edilməli məqamlara da toxundu: "Sadəcə, burada müəyyən normativ aktlar qəbul olunmalıdır. İcbari tibbi sığortaya cəlb olunan apteklərin seçimi şəffaf şəkildə həyata keçirilməlidir. Tətbiq edilən zaman diqqət edilməlidir ki, heç bir inhisarçılıq hallarına yol verilməsin. Düşünürəm ki, bütün apteklər icbari tibbi sığorta paketi altında dərman təchizatı həyata keçirə bilməlidirlər. Qanunda qeyd edilir ki, sırf icbari tibbi sığorta sisteminə qoşulmaq istəyən apteklər buraya aid ediləcək. Burada hansı apteklərin həqiqətən də müraciət edib-etməməyi açıq şəkildə göstərilməlidir. Ola bilər ki, icbari tibbi sığortası olan bütün xəstələr apteklərdən dərmanlarını bu sistem vasitəsilə əldə edəcəklər".

İ.Hüseynlinin sözlərinə görə, nəzarət edilməli ən vacib məqam isə dərmanların ödənişlərinin zamanında çatdırılmasıdır: "Çox güman ki, İcbari Tibbi Sığorta Agentliyi aptek şəbəkələri ilə müqavilələr bağlayaraq bu işi həyata keçirəcək. Yəqin ki, reseptlər də qeydiyyatdan keçəcək.

Müəyyən müddətdən bir, məsələn, ayda bir dəfə icbari tibbi sığorta əsasında alınan dərman preparatlarının pulu ödəniləcək. Amma bu vəsaitlərin zamanında gəlib çatması nə dərəcədə vaxtında reallaşacaq, o qeyri-müəyyəndir. Çünki bu sahədə bir çox hallarda həkimlərin ödənişlərində gecikmələr olduğu faktları mövcuddur. Belə olan halda apteklərə ödənişlərin zamanında edilməsinə nəzarət lazımdır. Hədəf insanların dərman vasitələrinə olan əlçatanlığını təmin etməkdir. Amma hədəfə çatmaq üçün qurumlar üzrlərinə düşən vəzifələri yerinə yetirməli, yaradılan mexanizmə əməl etməlidirlər".

Qərarın əsas hədəfi

İ.Hüseynli qeyd etdi ki, qərarın əsas hədəfi aztəminatlı ailələr, imkanı olmayan şəxslər, icbari tibbi sığorta ilə müalicə prosesinə cəlb olunan vətəndaşların təyin olunmuş reseptlərlə dərmanlarını asanlıqla ala bilməsini təmin etməkdir: "Xəstələrin ilkin həkim müayinəsindən keçməsi, diaqnoz qoyulması ilə iş bitmir. Həkim tərəfindən yazılmış dərman preparatlarının alınması da çox vacib və ciddi məsələlərdəndir. Elə məhz bir çox hallarda xəstələrin qarşılaşdığı əsas problem həkim müayinəsindən keçmək yox, daha çox həkim tərəfindən yazılmış dərman vasitələrinin alınmasıdır. Adətən xəstələr icbari tibbi sığorta ilə müayinədən keçirilir. Lakin sonrakı mərhələdə yazılan preparatları almağa bir çox insanın imkanı çatmır. O zaman xəstənin həkimə getməsi də mənasız olur. Çünki xəstə sağalmaq üçün dərman qəbul etməlidir".

"MÜƏYYƏN DƏYİŞİKLİKLƏR EDİLƏ BİLƏR"

İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyindən sorğumuza cavab olaraq bildirildi ki, qərara müəyyən dəyişikliklər edilə bilər: "Ambulator dərman vasitələrinin icbari tibbi sığorta tərəfindən qarşılanması məsələsi Milli Məclis tərəfindən birinci oxunuşda təsdiqlənib. Lakin bu qanunun ikinci və üçüncü oxunuşlarda da təsdiqlənməsi nəzərdə tutulur. İkinci və üçüncü oxunuşda müzakirələr gedəcək və müəyyən məsələlər təhlil ediləcək. Bütün məsələlər təsdiq

edildikdən sonra artıq qanun qüvvəyə minəcək. O zaman qərar barəsində daha dəqiq məlumat vermək mümkündür".

İlqar Hüseynli

ƏSL ROMALILARIN YAŞADIĞI KƏND

Roma yaxınlığında yerləşən Trastevere kəndi “Əbədi şəhər”in ən rəngarəng məhəlləsi də adlanır. Bura turistlərə əsl İtaliya ab-havasını tam şəkildə çatdırır. Kəndin əsas sərvəti də elə onun atmosferidir.

TƏRANƏ MƏHƏRRƏMOVA
taranamaharramova@kaspi.az

Roma yaxınlığında yerləşən Trastevere kəndinə səyahəti turizm bələdçiləri “növbəti səfərinizə saxlamayın”, - deyər şiddətlə tövsiyə edirlər. Kiçik kənd qədim Roma dövrünə qədər uzanan zəngin tarixə malikdir və əsrlər boyu müxtəlif mədəniyyətlər tərəfindən formalaşmış. Kənd, ümumilikdə, Romanın sinonimi də hesab edilir. Burada turistlər dar küçələri gəzməyə, bazilikalarda sənət əsərlərini izləməyə, qədim fəsadların arxasındakı süjetləri kəşf etməyə fürsət tapırlar.

Trastevere “Əbədi şəhər”in ən rəngarəng məhəlləsi də adlanır. Bu ərazi əsl İtaliya ab-havasını tam şəkildə çatdırır. Trasteverenin əsas sərvəti onun atmosferidir.

Qədim kənd Romanın tarixi mərkəzindən cəmi 20-30 dəqiqəlik piyada məsafədədir. Burada səs-küylü kiçik şəhər atmosferi hökm sürür. Kənddə köhnə evlər, orta əsr kilsələri, qeyri-adi mağazalar, suvenir dükənləri, müxtəlif restoranlar və pizzaçılar var.

“ƏN İTALYAN KƏNDİ”

Trastevere - Tiber çayı boyunca uzanan, orta əsrlərə aid “işçi rayon”dur. “Tiberdən kənarda” mənasını verir. İtaliya

paytaxtının füsunkar məhəlləsinin sakinləri özlərini əsl romalı hesab edirlər. Ona görə də kəndə “Ən italyan kəndi” deyilir. Qədim Roma dövründə bu ərazi bir sıra mühüm məbədlərin və ictimai binaların, habelə varlı romalıların bağları və villalarının yerləşdiyi Aventin təpəsi kimi tanınıb. İntibah və Barokko dövründə Trastevere mühüm bədii və mədəni fəaliyyət mərkəzinə çevrilib. Mikelandelo və Bernini də daxil olmaqla, dövrün ən məşhur rəssam və memarlarının bir çoxu bu ərazidə yaşayıb. O vaxt kənddə həm də çoxlu yəhudi əhali məskunlaşıb.

Artıq 17-ci və 18-ci əsrlərdə Trastevere varlı turistlər və səyahətçilər üçün məşhur olan məkana çevrilib. Yerli sarayların bir çoxu hotellər və qonaq evləri kimi fəaliyyətə başlayıb və ərazinin özü canlı gecə həyatı və əyləncəsi ilə tanınıb. 19-cu və 20-ci əsrlərdə Trastevere əhəmiyyətli dəyişikliklərə məruz qalıb. Bir çox köhnə binalar sökülüb və ya təmir edilib, yeni yaşayış binaları və ticarət obyektləri tikilib. Bu dəyişikliklərə baxmayaraq, Trastevere tarixi cazibəsini və xarakterini saxlamağı bacarıb. İndi kəndin əhalisi yalnız italyanlardır.

ORİJINAL VƏ ƏNƏNƏVİ YEMƏKLƏRİN EVİ

Trasteverenin ürəyi olan Santa Mariya Meydanı kəndin mərkəzidir. Köhnə iş məhəlləsinin səs-küylü küçələrində gəzinti unudulmaz emosiyalar verir, dar küçələrin labirintində sanki vaxt dayanıb. Kiçik meydanın hər tərəfində küçə rəssamları var. Qədim kənd - havada rəngarəng balonlar uçan, musiqiçilərin melodiyaları səslənən,

həqiqətən də bayram ab-havası olan yerdir. Gün batdıqdan sonra izdiham restoranlara axışır, gecə saatlarına qədər dar küçələri və kiçik meydanları canlandırır. Bu kənd italyan mətbəxinin ən orijinal və ənənəvi yeməklərinin evidir. Hesab edilir ki, ənənəvi italyan mətbəxinin əsl dadı məhz Trasteveredə qorunur. Hazırda Romanın tarixi məhəlləsində italyan mətbəxinin kafe, restoran və mehmanxanaları ilə bəzədilmiş dar küçələrdə xalq ənənələri bir-birinə qarışır. Klassik makaron yeməklərindən tutmuş qədim “gelato” ləzzətlərinə qədər hər kəs burada öz zövqünə uyğun nəşə tapır. Yeməkdən başqa, Trastevere canlı gecə həyatı ilə də tanınır. Bölgədə çoxlu bar və pizzeriyalar var. Ən dadlı pizza, şəhərin ən yaxşı peçenyeləri və möhtəşəm qastronomiya təkcə turistləri deyil, həm də italyanların özlərini də cəlb edir. Turistlər özlərini gerçəkdən Romada yaşayan kimi hiss etmək üçün burada 3-5 günlük ev kirayələyirlər.

Trasteverenin özünəməxsus xüsusiyyətlərindən biri Porte Portesedə hər bazar günü saat 14.00-a qədər keçirilən əntiq mallar bazarıdır. Bu bazarda hər cür paltar, saat, mebel, əntiq əşyalar, kitablar, zinət və bəzək əşyaları satılır. Məxsusi bu bazardan ötrü Trastevereyə gələnlər də var. “Burda satılan əşyalar daha antikdir”, - deyər turistlər də, italyanlar da düşünürlər. Trasteverenin küçələrində yaşlı italyanlar səs-küylə kart oynayır, yanlarından keçənlərə mehribanlıqla gülümsəyib “bellissimo” (gözəl) deməklə qonaqpərvərliklərini nümayiş etdirirlər. Küçələrdəki kəhrizlərin bumbuz suları da yayın istisində ürəyə ayrıca sərinlik yayır.

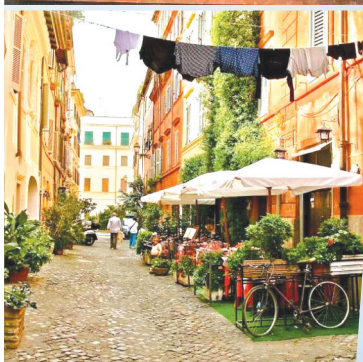
HƏR KÜÇƏNİN ÖZ SALNAMƏSİ

Trastevere - sirlər və əfsanələrlə dolu kənddir. Burada dolama küçələrin hər birinin öz salnaməsi var. Fasadlarının arxasında baş verənlər haqqında hekayələri bilmədən Trastevere ilə tanış olmaq mümkün deyil. Qızlar üçün Cəza Evi binası, Palazzo Corsininin imkansız insanlar üçün sığınacağı, kilsənin rahibləri sayəsində 500 ildən çox fəaliyyətdə olan aptek, məşhur italyan aktyoru Alberto Sordinin doğulduğu ev, Rafaelin dəlicəsinə aşiq olduğu çörəkçinin gənc qızının yaşadığı evin pəncərəsindən görüntü turistlərə zövq verir. Küçə musiqiçilərini dinləmək bir başqa həzzdir. Musiqiçilərin himayədarı olan Müqəddəs Sesiliya Bazilikasında öz dövrünün ən məşhur yaradıcılarının - Guido Reni, Pietro Cavallini, Stefano Madernonun əsərləri ilə tanış olmaq imkanı yaranır.

YARIM GÜNÜNÜZÜ BU KƏNDƏ KEÇİRİN

Trastevere Roma metro sisteminə birbaşa bağlı deyil, ancaq Piramide stansiyasına çata və sonra səkkiz nömrəli tramvaya keçə bilərsiniz. Bu səfər təxminən 20-30 dəqiqə çəkəcək. Bir neçə avtobus marşrutu da Trasteveredən keçir, bu da Romanın digər hissələrindən əraziyə çatmağı asanlaşdırır.

Romaya səfəriniz zamanı yarım gününüzü mütləq bu kənddə keçirin.

Görünən odur ki, “kral klubu”nda hələ də Mbappe ilə işləyəcək yeni formul tam hazırlanmayıb. Tezliklə həll yolu tapılmasa, vəziyyətin daha da gərginləşəcəyi istisna edilmir.

Son 4-5 il hər transfer pəncərəsində gündəmdə olan əsas məsələlərdən biri Kilian Mbappenin Fransanın PSJ klubundan “Real Madrid”ə transferi idi. Hər yay və qış bu keçidin reallaşacağı ilə bağlı informasiyalar yayılsa da, fransız hücumçu Paris klubunda qalmaqda davam edirdi. 2022-ci ildə bu transferin baş tutmaq ehtimalı artsa da, yekunda o, yenə də PSJ ilə müqaviləni yeniləməklə bir çox xəbəyə görə, əslində “kral klubu”nu aldatmışdı.

16 OYUNDA 8 QOL

Öldürücü əks-hücum oyun stilinə üstünlük verən Karlo Ançelottinin “Real Madrid”i üçün hücumda sürətli Kilian Mbappe variantının olması ilk baxışdan mümkün ən yaxşı ssenarilərdən biri kimi görünür. Lakin geridə qalan qarşılaşmalarda baş verənlər bunun əksini - 25 yaşlı fransızın komandaya sanki mane olduğunu iddia etməyə əsas verir.

Mbappe buna qədər bütün turnirlərdə meydana çıxdığı 16 oyunda səkkiz qol və iki məhsuldar ötürmə ilə yadda qalıb. O, yalnız 12 qol vuran Vinisiusdan geri qalır. Lakin braziliyalı həm də məhsuldar ötürmə sayında (5) onu üstələyir. Mbappenin göstəriciləri “Real Madrid” kimi klubun əsas hücumçusu üçün çox aşağıdır.

KARLO ANÇELOTTI

“REAL MADRID”İN MBAPPE DƏRDİ

Bu yay, nəhayət, çoxdan gözlənilən transfer baş tutdu. Mbappe yeddi il formasını geyindi PSJ-ni “Real Madrid”ə dəyişdi. Yay transfer pəncərəsinin ən böyük keçidi gözlənilən kimi çox böyük səs-küy yaratdı. Lakin əsas diqqət çəkən məqam madridlilərin Mbappe üçün qarşı tərəfə heç bir ödəniş etməməsi idi.

180 milyon avro dəyəri olan Kilian İspaniya klubuna azad agent kimi keçdi. Bu, “Real Madrid”in PSJ üzərində böyük transfer qələbəsi idi.

“Kral klubu” ötən mövsüm İspaniya çempionu olmuş, Super Kuboku əldə etmiş və Çempionlar Liqasının qalibi adını qazanmışdı. Madridlilər daxili arenada da, qitəmiqyaslı yarışlarda da rəqiblərini asanlıqla üstələməyi bacarmışdılar. Kilian Mbappenin gəlişi ilə onsuz da çox güclü olan “Real Madrid”in əzəmətinə bir qədər də artıracağı gözlənilirdi. Lakin hələ ki, gözləntilər doğrulmur.

“KRAL KLUBU”NUN ZƏİF PERFORMANSI

“Real Madrid”in mövsümün başlanğıcındakı çıxışını uğurlu hesab etmək olmaz. Komanda La Liqada 12 matçda 27 xal toplayaraq ikinci pillədədir və bir oyun artıq keçirən “Barselona”dan

DİDYE DEŞAM

altı xal geri qalır. Əlbəttə, mövsümün bu hissəsi üçün fərq elə də böyük deyil, qarşıda hələ liqanın 2/3 hissəsi durur. Lakin azarkeşlərin narahatlığına və narazılığına səbəb olan əsas məqamlardan biri “El-Klasiko”da “Barselona”ya 0:4 hesablı məğlubiyyətdir. Öz meydanında əzəli rəqibinə böyük hesabla uduzan Karlo Ançelottinin komandası tənqidlərə tuş gəlib.

Çempionlar Liqasında da işlər qaydasında getmir. Komanda

turnirin Liqa mərhələsində geridə qalan dörd turda altı xal toplamaqla 36 iştirakçı arasında 18-ci pillədədir. Səfərdə “Lill”ə, evdə “Milan”a məğlubiyyətlər son çempionun əsas favorit statusunu itirməsinə səbəb olub.

KİLİAN MBAPPE

Ümumilikdə, performans qiyəti tək rəqəmlər üzərindən vermək düzgün deyil. Məsələ ondadır ki, Mbappenin “Real Madrid”in oyun üslubuna uyğun olmadığı aşkar görünür. O, PSJ-də və Fransa millisində bir qayda olaraq sol cinah hücumçusu kimi çıxış edib. Lakin “Real Madrid”də bu imkan yoxdur. Karlo Ançelotti həmin mövqedə Vinisius Juniordan yararlanır. Bundan başqa, Mbappenin pressinqdə o qədər də fəal iştirak etməməsi komandaya çətinlik yaradır. Belədən, Cud Bellingqemin üzərinə daha çox güc düşür. Bu isə ingilis hücumçunun oyununun zəifləməsinə səbəb olur.

Yayılan məlumatlara görə, Mbappe heç də Karlo Ançelottinin heyət planlarına daxil olmayıb. Onun transferi klub prezidenti Florentino Peresin şəxsi layihəsi olub. Hazırda Madriddə bu keçidə görə peşmanlıq hökm sürür.

PSİXOLOJİ PROBLEMLƏR

Yaxınları Kilian Mbappenin psixoloji problemlərinin olduğunu

da bildirirlər. Fransa mətbuatında yayılan iddialara görə, 25 yaşlı futbolçu bir neçə aydır psixoloji problemlərdən əziyyət çəkir və bu istiqamətdə mütəxəssislərlə işləyir. Bu azmış kimi, Kilian bir ay əvvəl Stokholmda istirahət zamanı təcavüzdə günahlandırılıb.

Bəzi media orqanları oyunçunun zəif performansını məhz onun psixoloji gərginliyi ilə əlaqələndirirlər. Mbappenin üstündə böyük təzyiq var və o, bunun öhdəsindən gələ bilmir. Əlbəttə, “Real Madrid”in zəif çıxışını təkcə Mbappe ilə əlaqələndirmək doğru deyil. Komandada ötən mövsümlə müqayisədə ümumi bir eniş var. Eyni zamanda, zədə epidemiyası bir çox hallarda Ançelottiyə futbolçulardan tam yararlanmağa imkan vermir.

İstənilən halda, mövsümün böyük hissəsi hələ irəliləyir. Komandanın da, Mbappenin də əvvəlki performansına qayıda biləcəyi istisna edilmir. Lakin görünən odur ki, hələ də Mbappe ilə yaradılacaq yeni formul tam hazırlanmayıb. Tezliklə həll yolu tapılmasa, vəziyyətin daha da gərginləşəcəyi istisna edilmir.

VİNİSİUS JÜNİOR